

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kristina Kobe

Komunikacijske značilnosti prostorskih sprememb v Novem mestu
na primeru zelenih površin
Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kristina Kobe

Mentorica: doc. dr. Vida Zei

Komunikacijske značilnosti prostorskih sprememb v Novem mestu
na primeru zelenih površin

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Iskreno se zahvaljujem vsem bližnjim, ki so me skozi študentska leta spodbujali in mi omogočili končni uspeh. Posebna zahvala gre tudi mentorici doc. dr. Vidi Zei za vse nasvete in pomoč pri nastajanju diplomskega dela.

KOMUNIKACIJSKE ZNAČILNOSTI PROSTORSKIH SPREMEMB V NOVEM MESTU NA PRIMERU ZELENIH POVRŠIN

Diplomsko delo se ukvarja s pomenom urbanističnih sprememb v mestu s poudarkom na zelenih površinah v Novem mestu. Sprašuje se po pomenu, ki ga imajo te površine za ljudi, kje in kako je zaradi njih Novo mesto spremenjeno in kako je z vključenostjo javnosti v procese demokratičnega odločanja o mestnih zelenih površinah. Zajema odnos med človekom in okoljem in analizira članke o problematiki okolja v novomeškem tisku, opira se na informacije zbrane na terenu in poglobljeni intervju, pa tudi na pregled in analizo teoretične literature. Zelene površine mesta so vedno odraz kulturne stopnje in dojemanja prebivalstva in odsev družbenih trendov določenega časa. Naloga glede problematike zelenih površin v Novem mestu opozarja tudi na neprimernost pozidav in premajhno ozaveščenost glede urejanja novomeškega prostora, na kar opozarja tudi dejstvo, da od leta 1930 nima pravega mestnega parka. Vizija o prihodnosti Novega mesta obeta veliko inovativnih in kvalitetnih projektov, pomembnih za razvoj mesta in rešitev okoljskih vprašanj. Proučevanje pomanjkanja ozaveščenosti javnosti in primerne občinske politike pri reševanju okoljskih vprašanj je središče naloge, saj avtorica poudarja, da je prav komuniciranje in ozaveščenost prvi korak do opazovanja problemov, razmišljanja ter oblikovanja stališč in kritičnega mnenja, ki vodi do konstruktivnih rešitev.

Ključne besede: zelene površine, Novo mesto, okoljska vprašanja, vključevanje javnosti v urejanje in vzdrževanje zelenih površin, ustvarjanje kritičnega mnenja

COMMUNICATION CHARACTERISTICS OF SPATIAL CHANGES IN NOVO MESTO ON THE MODEL OF GREEN AREAS

Diploma work deals with the significance of urban planning changes in a town, with emphasis on green areas in Novo mesto. It questions the meaning of such areas for local population, their position and how they have changed Novo mesto and it problematises the inclusion of the public into the processes of democratic decisions regarding green areas. It includes the relations between people and nature, analyzes some local newspaper articles on this subject and is based on fieldwork information and a thorough interview as well as revising and analyzing theoretic literature. Green areas have always been the reflection of cultural level, of the understanding of local population and of sociological trends of specific time period. The work also points out some inappropriate buildings and insufficient awareness regarding managing of Novo mesto area. The fact is that Novo mesto has not had a real city park since 1930. The vision of the future promises a number of innovative and quality projects which are important for the development of the city and for solving the environmental issues. Investigating the lack of public awareness and the adequacy of community policy regarding the environmental issues have been the centre of the work. The author emphasizes that communication and awareness are the first step in the direction of noticing the problems, considering and making of decisions and critical opinion which all lead to constructive solutions.

Key words: green areas, Novo mesto, environmental issues, inclusion of the public into managing and maintaining the green areas, forming the critical opinion

KAZALO

1 UVOD	8
2 NARAVA V MESTU IN ČLOVEK.....	12
2.1 ZELENE POVRŠINE V MESTU (FUNKCIJE IN POMEN).....	12
2.2 ODNOS MED OKOLJEM (NARAVO) IN ČLOVEKOM.....	15
2.2.1 GIBSONOVA TEORIJA O OKOLJU.....	16
2.3 MESTNE ZELENE POVRŠINE – EKOLOŠKI IN ZDRAVSTVENI VIDIK.....	19
3 PROSTORSKO PLANIRANJE IN JAVNOST.....	22
3.1 PROSTORSKO PLANIRANJE IN JAVNOST.....	22
3.1.1 VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V PROCES ODLOČANJA O OKOLJU IN UREJANJU	24
3.2 POLITIČNI, OBČINSKI IN JAVNI INTERESI PRI ODLOKIH IN NAČRTOVANJU OKOLJA (ZELENIH POVRŠIN).....	27
4 USTVARJANJE POMENA OKOLJA IN NJEGOV JEZIK.....	29
4.1 (ZELENO) OKOLJE IN USTVARJANJE POMENA TER STALIŠČ	29
4.2 PROSTORSKI JEZIK – KAKO RAZUMETI PROSTOR KOT JEZIK.....	31
5 NOVO MESTO IN NJEGOVE KOMUNIKACIJSKE ZNAČILNOSTI.....	33
5.1 NOVO MESTO – ZUNANJA PODOBA.....	33
5.2 RABA (NOVOMEŠKEGA) PROSTORA	33
5.3 PROSTORSKE SPREMEMBE V NOVEM MESTU	35
5.4 ZELENE POVRŠINE	37
5.5 PLANIRANJE, USTVARJANJE KAPITALA IN DRUŽBENI KONFLIKTI.....	39
5.6 URBANIZACIJA NOVEGA MESTA – NASPROTUJOČI SI POGLEDI	41
6 DISKURZIVNA ANALIZA ČLANKOV (NA PRIMERU ZELENIH POVRŠIN).....	45
6.1 »NOVOMEŠKO OBČINO PRIJAVILI VARUHNJI ČLOVEKOVIH PRAVIC« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 1)	45
6.2 »NOV PRIMER IGNORANCE« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 2).....	46
6.3 »MESTNA DREVESA – MESTNA SRAMOTA« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 3) ...	47

6.4 UGOTOVITVE NA PODLAGI ANALIZIRANIH ČLANKOV	49
7 PRIHODNOST – VIZIJA NOVEGA MESTA.....	50
7.1 UNIVERZITETNI KAMPUS V GOZDU OB NOVEM MESTU; KONSTRUKTIVNA REŠITEV MED ODNOSOM NARAVNO – URBANO?.....	50
7.2 MESTNI PARK »JULIJA«.....	51
7.3 OBMOČJE TOVARNE REVOZ IN INTERES MESTA.....	53
8 INTERVJU: MITJA SIMIČ – KRAJINAR, NOVINAR IN PREDSEDNIK DRUŠTVA NOVO MESTO.....	55
9 VIZUALNI PRIKAZ NOVOMEŠKIH (ZELENIH) POVRŠIN	58
10 ZAKLJUČEK.....	62
11 LITERATURA.....	66

SEZNAM SLIK

Slika 9.1: Portoval	58
Slika 9.2: Marof.....	59
Slika 9.3: Vrtovi pod Kapiteljsko cerkvijo.....	60
Slika 9.4: Načrtovani park »Julija«	61

1 UVOD

»Prostorski principi so tista načela, pravila in napotila, ki so se v stoletjih grajenja na podlagi izkušenj izkristalizirala kot prostorska modrost, ki človeku omogoča orientacijo v prostoru, prilagoditev naravnim danostim in celovito uglasitev s svetom.« (Rožič 2008, 10)

V svoji nalogi bom obravnavala, kako Novo mesto postaja novo mesto – govorila bom o komunikacijskih značilnostih prostorskih sprememb v Novem mestu. V središču pozornosti bodo zelene površine in kako le-te vplivajo na ljudi oziroma kako se poti zelenih površin ter javnosti in Novega mesta med seboj križajo, kajti v mestih je neizogibno, da se zelene površine prepletajo z javnim mnenjem. Pri oblikovanju površin je pomemben faktor, da se ljudje vključujejo v procese odločanja, ki zadevajo načrtovanje okolja. Ugotavljala bom, kako, kje in zakaj so vidne spremembe novomeškega okolja. Površine tega mesta se spreminjajo, mnenja ljudi pa so deljena. Javnost sestavljajo predvsem tisti ljudje oziroma prebivalci, ki so deležni sprememb zelenega okolja in ki v tem okolju tudi živijo.

Novo mesto se je iz nekdanj ruralnega in kmetijskega okolja spremenilo v veliko bolj industrijsko mesto. Mesto je trgovsko, upravno, zdravstveno, izobraževalno in kulturno središče, sodobni urbanizacijski tokovi pa so zajeli tudi širše podeželje, ki je izgubilo kmetijsko vlogo. V mestu in okolici so se razvile avtomobilska (Revoz – bivši IMV, Adria Mobil), farmacevtska in kozmetična (Krka), tekstilna (Labod), lesna (Novoles), obutvena in elektrotehnična industrija ter industrija izolacijskih materialov. Novo mesto je raznoliko v smislu, da ima tako veliko narave kot tudi industrije, ki sta sama po sebi težko združljiva. Tukajšnje prebivalstvo je v veliki meri ruralno usmerjeno, saj je bilo Novo mesto od nekdanj bolj ali manj mesto s poudarkom na preprostosti in kmetijstvu, kar pa se je v zadnjem času korenito spremenilo.

Vprašala se bom tudi, kaj za Novomeščane pravzaprav pomenijo spremembe, ki se dogajajo, odkar je Slovenija vstopila v Evropsko Unijo. Menim, da so le-te zelo dobro vidne, predvsem v masovnih pozidavah zelenih površin. Takšne primere lahko najdem na pozidanih brežinah reke Krke, gozdovih, kjer se obeta izgradnja kampusa, in še bi lahko naštevala. Ljudje so, če

to hočejo ali ne, vpeti v nov življenjski slog, ki je povezan s spremembami okolja. Za prebivalce to navadno pomeni nekaj novega in drugačnega, čemur se je potrebno prilagoditi, predvsem pa na to vplivati, če je mogoče. Ker je Novo mesto manjše mesto, kjer je veliko internih povezav in poznanstev med ljudmi, mu to daje še poseben pečat in je iz tega vidika še posebno zanimivo za mojo analizo.

Spremembe okolja sprožijo porast kritik ljudi, nekateri prebivalci so namreč mnenja, da so politični interesi postavljeni pred interesi in potrebami prebivalstva. Ravno zaradi tega bi bilo najbrž potrebno, da se vključevanju javnosti v procese načrtovanja in preoblikovanja površin v Novem mestu pripisuje veliko več pomembnosti, zato bom na komunikacijskih značilnostih okolja prikazala, kako javnost sodeluje in sooblikuje prostor (oziroma ali sploh ga in koliko je dovolj), kako prostor na ljudi vpliva oziroma kakšen pomen pri ljudeh ustvarja.

Prva tri poglavja po uvodnem delu temeljijo na teoriji okolja, narave v mestu, odnosu javnosti do okoljskih vprašanj in planiranja ter na ustvarjanju pomena, ki ga zelene površine ustvarjajo pri ljudeh. Raziskala bom tudi, kako je z vključevanjem javnosti v procese odločanja, kakšen je odnos med občinami in javnostjo glede pozidav in splošno o lastnostih zelenih površin v mestu. Oprla se bom predvsem na avtorico Majo Simoneti, ki se je s temo zelenja v mestu veliko ukvarjala. Uporabila bom tudi dela avtorja Mitje Simiča, ki se kot novomeški krajinar redno ukvarja s temo površin v Novem mestu in mnenji, ki ob tem nastajajo. Simič poskuša s svojimi deli vplivati in spreminjati potek dogodkov, ki so prevečkrat v interesu ustvarjanja kapitala in ne v prid potreb prebivalstva. Na takšen način veliko pripomore k reševanju okoljskega vprašanja in pozidav v Novem mestu. Pri tem mi bodo v veliko oporo tudi dela avtorice Marte Vahtar, ki se ukvarja z metodami vključevanja javnosti v procese odločanja. Pomembni avtorji, ki sem jih še vključila v temo zelenja in ljudi, so Marko Polič, Dušan Plut, Drago Kos, Mojca Šašek - Divjak, Ana Kučan, Andrej Pogačnik, Jelena Hladnik, Janez Marušič, Marjan Ravbar, Marko Demšar, Ina Šuklje Erjavec in Saša Galonja. Na koncu teoretičnega dela naloge treh poglavij pa bom predstavila področje prostorskega jezika – temo, ki govori o tem, da na prostor lahko gledamo iz vidika jezika, ki nekaj pove oziroma govori – vezano na ustvarjanje pomena. Tu mi bosta v pomoč predvsem deli Aleksandra S. Ostana in Janka Rožiča v zborniku Sporočila prostora pa tudi prispevek Janka Muska ter avtorici Marta Sturken in Lisa Cartwright.

V drugem delu naloge, ki bo empiričen in zajema poglavja od pet do devet, bom natančneje predstavila Novo mesto in opisala, kako Novo mesto postaja novo, drugačno mesto in kakšna

je raba novomeškega prostora. Oprla se bom predvsem na dela avtorjev Maje Simoneti in Mitje Simiča, katerega članke sem spremljala skozi celotno obdobje in ugotavljala, kje so vidne spremembe, kaj se v mestu spreminja in kakšne so posledice teh dejanj. V nadaljevanju bom zelene površine v Novem mestu opredelila in ugotavljala, kje so prisotne, kje izginjajo in kje povzročajo nesoglasja ter kakšen pomen se pri tem ustvarja pri prebivalcih Novega mesta. Ostali pomembni avtorji, na katere se bom sklicevala, so Dušan Plut, Mojca Šašek - Divjak, Aleš Vodopivec, Pavle Gantar, Davorin Gazvoda, Tomaž Levičar, Andrej Pogačnik, Janez Marušič in Saša Galonja.

V šestem poglavju empiričnega dela naloge bom predstavila diskurzivno analizo člankov o pozidavah v Novem mestu. Analizirala bom tri članke, ki sem jih zasledila v lokalnih časopisih, avtorjev Mitje Simiča in Tomaža Levičarja ter na spletni strani Lokalno.si. K vsakemu od njih bom dodala analizo oziroma lasten komentar na podlagi prebranega in raziskanega, da bi lažje ugotovila, kje so vidne ali potrebne spremembe okolja, kakšna so mnenja in potrebne rešitve problematik. Izbrala sem članke, ki so se najbolje ujemali z mojim raziskovalnim vprašanjem, vezanim na zelene površine. Po pogovorih in intervjuju z Mitjem Simičem pa sem si tudi lažje ustvarila predstavo in se podrobneje seznanila o temi naloge in dodala svoje mnenje in pripombe.

Sledila bo analiza vizije in prihodnosti površin in okolja v Novem mestu, in sicer v sedmem poglavju. Osredotočila se bom predvsem na načrtovani univerzitetni kampus, načrtovani park »Julija« in na pozidave, ki se napovedujejo v sklopu podjetja Revoz. V tem delu se bom opirala na lokalni tisk, Tomaža Levičarja in Aleksandra S. Ostana v zborniku Sporočila prostora, ki se je teme univerze lotil podrobno.

V osmem poglavju bom predstavila intervju z Mitjem Simičem, krajinarjem, občasnim novinarjem in predsednikom Društva Novo mesto. V intervjuju sem zajela tematiko, ki bo omogočila lažje razumevanje komunikacijskih značilnosti zelenih površin v Novem mestu in ki se bo vezala na vse sklope mojega diplomskega dela. Gospod Simič se redno udeležuje konferenc, ki zadevajo spremembe novomeškega okolja in aktivno sodeluje s pisanjem člankov v lokalnih časopisih o problematiki pozidav in zlasti prednosti in koristi zelenih površin, organizira pa tudi delavnice za vključevanje javnosti v odločitve glede okolja.

Za konec bo poleg zaključka sledila še analiza fotografij novomeških zelenih površin za boljšo predstavo in podrobnejšo analizo. Vizualno bom prikazala najpomembnejše zelene

površine v Novem mestu, ki so v načrtih predvidene za spremembo namembnosti, zlasti v namen gradnje. Analizirala jih bom s pomočjo pridobljenih informacij novomeških graditeljev, investorjev, prebranih člankov in načrtovalcev, tako da bom v svojem opisu prikazanih slik zajela njihova mnenja, ugotovitve in zaključke.

Cilj mojega raziskovanja je zanimanje za pomen urbanističnih sprememb v (Novem) mestu, predvsem na primeru zelenih površin. Sprašujem se po njihovem pomenu za ljudi, kje in kako je zaradi teh površin Novo mesto spremenjeno in kako je z vključenostjo javnosti v procese demokratičnega odločanja glede tematike zelenih površin. Pri tem je pomembno tudi vprašanje odnosa in vpliva občinske politike.

Metoda raziskovanja v moji nalogi je kvalitativna. Opirala sem bom na lokalni tisk in članke o problematiki okolja v Novem mestu in jih tudi analizirala, informacije pa bom zbirala tudi na terenu v pogovorih z osebami, ki so dnevno soočene s tematiko okolja in zelenja v Novem mestu. Vključila bom tudi poglobljeni intervju, pregled in analizo literature, na koncu pa tudi vizualni prikaz novomeških zelenih površin s podrobnejšo deskripcijo in razlago slikovnega gradiva.

2 NARAVA V MESTU IN ČLOVEK

2.1 ZELENE POVRŠINE V MESTU (FUNKCIJE IN POMEN)

Ana Kučan (2002, 85) govori o zelenem sistemu v mestu kot o prostorski strukturi, za katero si mora mesto zagotoviti določene površine in nanje, s ciljem združevanja zasebnega kapitala z javnim dobrim, usmerjati zelene investicije, ki so se že, ali pa se še bodo pojavile.

V mestih je namreč po besedah Mitje Simiča (2009, 250) človekova poselitev najgostejša in njegovo delovanje najbolj intenzivno. Mestno okolje je zaradi človekovega delovanja po vsebini in videzu povsem drugačno od nekega naravnega okolja. Pojem »urbanizirano« tako pogosto uporabljamo kot nasprotje pojma »naravno ohranjeno«. Vendar pa je bila narava vedno del mesta, tudi če njena prisotnost ni bila načrtovana in je šlo zgolj za spontanost, še dodaja Simič (prav tam). Ker je narava v tako tesni navezi s človekom, postane tudi logično, da so zelene površine za ljudi izrednega pomena.

Mestne zelene površine so po funkciji oz. namenu po Andreju Pogačniku (2005, 174) razdeljene na:

- površine za igro, rekreacijo in počitek: mestni parki, zabavišni parki, otroška igrišča, večje zelenice, gozdni parki;
- površine za telesno vzgojo: športni parki in tereni, športno-rekreativni centri, s športnimi napravami opremljene zelene površine;
- površine z omejeno rabo: zoološki in botanični vrtovi, arboretumi, pokopališča, spominski parki, drevesnice, funkcionalne zelene površine okoli šol, bolnic in drugih javnih ustanov, stanovanjskih blokov ipd.;
- komunalne zelenice, zeleni delilni pasovi cest ali ob cestah, robno zelenje okoli večjih zazidalnih con, tamponske cone;
- privatne zelenice, vrtovi, atriji;
- površine za ljubiteljsko obdelovanje (vrtičkarstvo).

Javne zelene površine Pogačnik (2005, 175) opredeli še kot mestne parke, komunalne zelenice, mestne gozdne parke, spominske parke itd.

Po Simiču (2009, 251) pa so mestne zelene površine razdeljene na naslednje funkcije oz. vloge:

- oblikovanje podobe mesta (zelene površine lahko zagotavljajo mestu prepoznavnost, mu dajejo svoj značaj in v emocionalnem smislu večji vtis domačnosti);
- higienska vloga (možnosti mestnega zelenja v neposrednem boju proti onesnaženju zraka in vode, zelene površine ob premišljeni prostorski umestitvi predstavljajo pomembno pomoč, kjer ne smemo zanemariti psihološkega učinka, saj enake moteče dražljaje lažje prenašamo v prijetni zeleni okolici);
- členitvena vloga (zelene površine velikokrat rahljajo gosto urbano strukturo mesta in jo s tem delajo prijetnejšo);
- estetska vloga (zelene površine lahko delujejo kot okras, vendar je ta vloga učinkovitejša, če je povezana še s kakšno drugo funkcijo);
- kulturna vloga (ta vloga pride do izraza predvsem pri oblikovanju posebnih prostorov, kot so spominski parki in obeležja ter območja pokopališč);
- rekreacijska vloga (ta vloga je vse bolj pomembna, še posebej ko gre za mestne ali primestne gozdove npr. Portoval v Novem mestu, prav v ta namen se tudi gradijo športni parki);
- produkcijska vloga (primer tega je vrtičkarstvo, ki nudi tako rekreacijsko kot tudi pridelovalno vlogo, to pa lahko posledično povzroči tudi kar velike težave);
- ekosistemska vloga (zelene površine niso pomembne le zaradi zadovoljevanja človekovih potreb, temveč tudi za zagotavljanje delovanje naravnih ekosistemov).

Zelena območja v mestih pa lahko opravljajo tudi naslednje funkcije (Europe's environment v Plut 2006, 45):

- izboljšanje mestnega podnebja (večja prevetrenost, ravnovesje v vlažnosti, vsrkavanje prašnih delcev in plinov);

- reciklaža organskih odpadkov (kompost) in razgradnja odpadne vode (vlažne površine, ribniki, rastlinske čistilne naprave);
- zaščita narave, izobraževanje in raziskovanje.

Zelene površine se po evropskih mestih razlikujejo tako po velikosti kot tipu, pa tudi prostorski razporeditvi v mestih (Europe's environment v Plut 2006, 45). Sodobne raziskave kažejo, da je kakovost in dostopnost uporabnih zelenih površin iz duševnega in socialnega vidika kakovosti mestnega življenja veliko bolj pomembna kot njihova velikost. Dušan Plut (prav tam) še dodaja, da se dostopnost zelenih površin s hojo v petnajstih ali manj minutah od mesta bivanja uporablja kot kazalec okoljske kakovosti mest.

V preteklosti niso zelenim površinam v mestu posvečali velike pozornosti, takšen primer so bila srednjeveška mesta, ki so bila skorajda brez javnega zelenja. V tistih časih ni bilo znotraj mestnih obzidij prostora za takšno »razkošje«, kot so ga takrat opredeljevali (Simič 2009, 250). Poudariti je treba tudi, da je bilo pojmovanje in dožemanje ljudi precej drugačno, kot je danes. Današnje ustvarjanje pomena glede pozidav in uporabe zelenih površin je seveda bistveno drugače kot v starih časih, še pravi Simič (prav tam).

Maja Simoneti (1997, 19) pravi:

Javne zelene površine so se tekom časa umestile v mestno strukturo kot enakovredna, nenadomestljiva prostorska prvina z oblikovalsko strukturnimi, funkcionalno programskimi in zdravstveno higienskimi funkcijami. Postale so del mestnega tkiva in nosilec neugotovljivega razpona dejavnosti in izjemne sporočilnosti. Pomen narave za človeka je očitno tolikšen, da si ni mogel kaj, da ne bi sočasno s spremenjenim načinom bivanja, ki se zrcali skozi težnjo za življenjem v mestu, prenesel v novo bivalno okolje tudi dela narave.

Nekdaj samoumevne zelene površine se znotraj mest vse bolj izgubljajo. Razlog lahko najdem v širjenju mest in vse bolj pogostih pozidavah. Ljudje so imeli včasih bolj pasivno vlogo, in sicer vlogo gledalcev. Sedaj pa sprejemajo vse bolj dejavno vlogo, kakršna v skrajni meri vodi v delo, obdelavo in vzdrževanje, ki omogoča, da narava sploh ostaja v mestu (prav tam). Izvzetost ljudi iz javnega načrtovanja je nesprejemljiva, saj onemogoča konstruktivno oblikovanje okolja in površin, s katerimi bi bili prebivalci zadovoljni. Tako se ustvarja vtis disharmonije, ljudje so nezadovoljni in neaktivni. Pomembno je tudi, kako se zelene površine

vzdržujejo. Zaradi nevezdrževanja javne zelene površine sicer ne propadejo tako hitro kot kateri drugi deli mestne strukture, vendar pa, tako kot vse ustvarjeno okolje, za načrtovano, pričakovano podobo in ponudbo potrebujejo stalno vzdrževanje in urejanje (Simoneti 1997, 20). Brez vzdrževanja so izpostavljene spremembi namembnosti, ki se samo v najboljšem primeru konča z naravno zarastjo območja ali z vrtičkom. Elementarna navezanost na zelene površine in na naravno okolje je tako razlog za razmeroma veliko občutljivost meščanov za posege v javne zelene površine in za njihovo pripravljenost na različne vrste dejavnosti na njih in v zvezi z njimi (prav tam). Poudariti moram, da je za Novo mesto bistvenega pomena, da ljudje prevzemajo aktivno vlogo in se vključujejo v okoljske problematike. Vedno večjo nezadovoljnost ljudi je mogoče opaziti tudi v lokalnem tisku, ki daje s kritikami in članki o površinah vedeti, da je v občini Novo mesto sprememba nujno potrebna. Vse več je namreč pozidanih in vse manj funkcionalnih zelenih površin. Za razumevanje pomena zelenih površin v mestu si je pomembno ogledati odnos med okoljem in človekom.

2.2 ODNOS MED OKOLJEM (NARAVO) IN ČLOVEKOM

Pomembno je, da ljudje najdejo primerno, dolgoročno sprejemljivo in do prihodnjih generacij odgovorno razvojno paradigmo, saj je to za preživetje človeške vrste temeljno vprašanje. Vpogled v zgodovino človeške vrste kaže, do so se pritiski na okolje že od nekdaj povečevali, trdi Dušan Plut (2006, 13). Z demografsko eksplozijo, naraščanjem mestnega prebivalstva ter povečano porabo naravnih virov na prebivalca so povzročili lokalno in globalno slabšanje kakovosti okolja čedalje hitreje, stopnja pospeškov pa grozi političnim voditeljem, da bo prerasla njihovo sposobnost upravljanja. Večplasten in zapleten odnos med človekom in okoljem se je temeljno spreminjal v določenih obdobjih človeške zgodovine, ki jih označujejo pomembne iznajdbe in pospešen tehnološki razvoj, a hkrati še večji pritiski na okolje, kot pravi Plut (prav tam).

Odnos med človekom in njegovim okoljem lahko razumem predvsem kot družbene odnose, ne le zaradi družbene posredovanosti naših izkušenj, družbene pogojenosti našega delovanja in obvladovanja narave, pač pa tudi zato, ker je naše okolje vedno dvojne narave (fizično okolje vsakdanjega bivanja in družbeno okolje naših medsebojnih odnosov).

Da bi lažje prikazala povezavo med človekom in okoljem, je potrebno preučiti različne pristope, ki to omogočajo. Na nas vpliva več dejavnikov, ki imajo različne učinke. Predstavila

bom teorijo, ki skuša razložiti, kako človek zaznava okolje in s tem seveda tudi, kako ga bo uporabljal. To bo omogočilo, da bom lažje razložila kompleksnost pojava spreminjanja našega vsakdanjega okolja, pozidav in izginjanja zelenih površin. Kako ljudje zaznavamo, kaj zaznavamo in kaj za nas to posledično pomeni. Človek in okolje (narava) sta v tesnem in pomembnem razmerju. Trdim, da brez narave ljudje ne moremo živeti, po drugi strani pa jo uničujemo in zlorablamo ter se marsikdaj zadovoljimo s cenenimi nadomestki. Moj fokus bo torej narava v mestnem okolju. Podrobneje bom predstavila odnos človek – narava.

2.2.1 GIBSONOVA TEORIJA O OKOLJU

Gibson (v Polič 2000, 11) meni, da določene ureditve znakov nudijo zaznavajočemu neposredno, takojšnjo zaznavo okolja. Ljudje se odzivajo na pomene, ki že obstajajo v ekološko strukturiranem okolju. Stvarnost je namreč sestavljena iz snovi (npr. glina, železo, steklo) in površin (tla, zidovi, strop). Razporedi snovi in površin (imenovani ureditve) nudijo možnosti (affordance) oz. neposredno zaznavne funkcije. Ekološka niša je množica uporabljenih možnosti. Ljudje pa lahko te možnosti spreminjajo. Zaznav tako ne sestavljajo nekakšne prvine, kot so barve in oblike. Ne vidimo teh prvin, ampak možnosti – kaj nam kraj omogoča (prav tam).

Za moje raziskovanje je ta teorija pomembna in zanimiva, saj omogoča, da ugotovim, zakaj vedno znova prihaja do razhajanja med uporabnostjo nekega prostora in njegovo estetsko podobo. V Novem mestu se kaže to v primeru estetskih podob brežin reke Krke, ki je čudovita na pogled, hkrati pa uporabna za sprostitev in rekreacijo. Vendar vodi uporabnost tega prostora v želje po pozidavah, ki omogočajo odlično lokacijo za bodoče stanovalce, s tem so zadovoljni tudi investitorji.

Prezasedenost z obliko je posledica pogleda na arhitekturo kot vizualno umetnost in ne kot na način nudenja funkcionalnega prostora, v katerem ljudje živijo, delajo in se sproščajo. Nič drugače ni v Novem mestu, saj je ravno ta problematika najbolj aktualna. Kaže se želja ljudi po funkcionalnem prostoru, ki ga je zaradi »apetitov« investitorjev in občine čedalje manj.

Kritiko sodobnega načrtovanja podaja tudi Christopher Alexander (v Simoneti 1997, 27) v svojem znamenitem besedilu *A City is not a Tree*, kjer kritizira premalo vsebinsko strukturirana okolja novodobnih mest. Odmevno besedilo ne poda recepta za rešitev, opozori

le na dejstvo, da kljub vsej bleščeči lepoti in krasnim idejam sodobnih projektov izvedbe puščajo ljudi hladne, nezadovoljne in nezainteresirane. Alexander (prav tam) z veliko spretnostjo dokazuje, da je to stanje preprosta posledica delovanja človeških možganov, ki si za lažje pomnjenje kompleksne strukture vedno poenostavijo. Verjame, da bodo njegova in podobna opozorila porodila nove, uspešnejše prostorske rešitve, kar pa je v primeru Novega mesta več kot le nujno, zato ker so nasprotujoča mnenja vse bolj prisotna. Ljudje z odločitvami občine, ki grobo posega v novomeško okolje, nikakor niso zadovoljni. Tako nastajajo težave prebivalcev, ki od ureditve prostora pričakujejo nekaj popolnoma drugačnega kot pa tisti, ki o ureditvi dejansko odločajo. Opazim lahko različno dojemanje istega prostora oziroma površine. V skladu z mojim raziskovanjem nasprotujočih mnenj in posledic pri temi mestnih zelenih površin se moram opreti tudi na Berlyneove (v Polič 2000, 11) primerjalne lastnosti, tj. značilnosti dražljajev, ki pritegnejo opazovalčevo pozornost, ter ga silijo k nadaljnjemu raziskovanju in primerjanju.

Gre za abstraktne lastnosti, ki temeljijo na fizičnih potezah. Te lastnosti so (prav tam):

- novost (v mojem primeru pozidave zelenih površin);
- neskladnost (nasprotujoča mnenja, kaj je primerno za pozidavo in kaj ne);
- zapletenost (proces in razprave o zazidanju površin);
- presenetljivost (pozidava kulturne dediščine, rekreacijskih parkov in vsega, kar imajo ljudje za samoumevno nespremenljivo).

To počnejo preko dveh psiholoških razsežnosti (prav tam):

- hedonskega tona (lepota ali zadovoljstvo) in
- negotovosti – vznurjenosti.

Za ljudi naj bi bili torej najbolj privlačni prizori, ki so zmerno zapleteni, novi, neskladni in presenetljivi. Kar je logično, saj smo ljudje radi usmerjeni k nečemu novemu, inovativnemu ali drugačnemu. Vse naštete lastnosti lahko opazim tudi v primeru Novega mesta, saj se njegova podoba v zadnjem času bistveno spreminja, lahko pa tudi rečem, da so marsikatero pozidave presenetljive, včasih celo šokantne.

Rachel in Stephen Kaplan (v Polič 2000, 12) v svoji teoriji nekako združujeta opazovalca in okolje, pri čemer izhajata iz spoznavnih in evolucijskih idej. Menita, da priljubljenost okolij za ljudi izhaja iz evolucijske preteklosti naše vrste in prilagojevalne vrednosti posameznega okolja. V tem smislu nadaljujeta Gibsonov pojem možnosti. Funkcionalnim kakovostim okolja, ki omogočajo ljudem doseganje pomembnih ciljev, pravita spoznavne možnosti. Dve splošni razsežnosti razlagata privlačnost različnih vrst okolja (prav tam):

- okoljske vsebine in
- prostorski raspored.

Ena takšnih vsebin je vsekakor prisotnost narave. Ljudje naj bi tako posedovali močno željo po osmišljanju okolja in vpletenosti vanj. Okolja, ki to omogočajo bodisi takoj ali pa v prihodnosti, naj bi bila tudi najbolj priljubljena. Skladnost, čitljivost, zapletenost in skrivnost, nastale s kombiniranjem osmišljanja in vpletenosti, naj bi omogočale napovedovanje priljubljenosti nekega kraja, kot pravi Marko Polič (2000, 11). Z naraščanjem vsake od teh lastnosti naj bi se priljubljenost večala, vendar le do določene meje.

Herzog (v Polič 2000, 12) navaja, da podatki raziskav kažejo, da:

- so ljudem naravna okolja bolj všeč od mestnih;
- so jim od mestnih okolij bolj všeč tista, ki vsebujejo naravo;
- jim je nevzdrževana narava manj všeč od oblikovane in
- so v mestu drevesa visoko vrednotena.

V nadaljevanju bom prikazala možen seznam, potreben za opis mestnega okolja, pridobljen na reprezentativnem vzorcu mestnih prebivalcev. Te lastnosti ustvarjajo sliko mestnega okolja po Giffordu (v Polič 2000, 12):

- gospodarski potenciali (prostor za poslovno in industrijsko rast);
- različnost rabe zemljišča (kombinacija rekreacijskih, komunalnih, industrijskih, poslovnih in stanovanjskih zemljišč);
- zgodovinski pomen (zgodovinska znamenja, dogodki, meje);

- ljubeči spomini (pozitivni osebni spomini prebivalcev);
- pojavnost grajenega okolja (starost, slog, vrsta stavb);
- naravne lastnosti (voda, hribi, drevesa);
- gibanje in lokacija (promet, steze za pešce);
- pomembnost kot središče dejavnosti (dinamika vpletenosti javnosti, vključenost v slovesnosti, nakupovanje, šport, javni dogodki).

Če upoštevam Herzoga (prav tam), lahko zaključim, da so ljudem še kako pomembna naravna okolja, torej tista, ki jim omogočajo sprostitev in dobro počutje. Pomembno je tudi, da se naravne oziroma zelene površine vzdržujejo, vendar je nujno vprašanje, na kakšen način. Ugotoviti je treba, kaj ljudje potrebujejo, to pa se lahko doseže le z njihovo vključenostjo oziroma z upoštevanjem njihovih želja.

2.3 MESTNE ZELENE POVRŠINE – EKOLOŠKI IN ZDRAVSTVENI VIDIK

Ljudje se večkrat vprašajo, kakšno mesto je zares zdravo mesto. Definicija zdravega mesta, ki jo je prevzela tudi Svetovna zdravstvena organizacija (v nadaljevanju SZO) pravi, da je zdravo mesto tisto, ki nenehno ustvarja in izboljšuje tisto fizično in socialno okolje ter razvija tiste vire skupnosti, ki omogočajo ljudem skupno (vzajemno) podpiranje drug drugega pri opravljanju vseh funkcij in pri njihovem razvoju do maksimalnega potenciala. Za zdrave skupnosti oziroma mesta je pomembno predvsem čisto, varno in visoko kvalitetno okolje, stabilen ekosistem, visoka stopnja javne udeležnosti in kontrola nad odločitvami, ki vplivajo na posameznikovo življenje, zdravje in dobro počutje. Pomembno je tudi oblikovanje mesta, ki je kompatibilno s prejšnjimi parametri in vedenjem.

Ina Šuklje Erjavec (2000, 58) pravi, da so pogoste ugotovitve in dokazovanja, da je prisotnost narave, možnost stika z naravo, pogled na naravo ipd., nujni predpogoj za dobro psihično in fizično počutje prebivalcev mest, kar lahko predstavlja pomembno izhodišče v načrtovalskih procesih. Stik z naravo je po njenem mnenju zelo pogosto opredeljen kot ena osnovnih, splošnih potreb, ki naj jih zadovoljijo odprti prostori mesta.

Mojca Šašek - Divjak (1995, 37) je prepričana, da je za kvalitetnejše bivanje čisto, varno in zeleno okolje zelo pomembno in nujno je, da se v mestih ureja na pravilen način s pravilnimi postopki. Mnoge negativne spremembe bi lahko v mestih zmanjšali s povečanimi zelenimi površinami, še dodaja.

Andrej Pogačnik (2006, 70) pa meni, da na mednarodni in državni ravni načrtovanje rekreacije v naravnem okolju pomeni vse bolj perspektivno rabo prostora.

Žal so konflikti in spori glede ekoloških tem konstantno prisotni, kar odpira nove dileme in vprašanja. Najpogostejši spori, tudi v povezavi z zdravjem in dobrim počutjem, se v vse bolj pozidanih mestih vrtijo okoli sporno pozidanih nekdanjih zelenih površin ali zelenih površin, ki so še v razvoju ali načrtovanju. Da bi lažje razumela, zakaj je ta tema tako aktualna in zakaj ljudem narava toliko pomeni, moram razumeti, kaj le-ta ljudem predstavlja oziroma simbolizira. V primeru narave, če govorim o uporabnikih, pridem do nekaterih dognanj, ki naj bi bila splošno sprejeta in znana in naj bi praviloma držala. Do razhajajočih mnenj prihaja najpogosteje pri dvoboju med ustvarjanjem kapitala in voljo ljudstva oziroma njihovimi potrebami pa tudi pri izločanju javnosti iz zadev, pri katerih bi morali nujno sodelovati, če bi želeli pripomoči k spremembam in pozitivnim rešitvam.

Prav bi bilo, da se pojma zdravja in psihosocialnih učinkov lotim iz vidika ekologije in vzdrževanja ekološkega ravnovesja zelenih površin, kajti ekološko orientirani razvoj mora spodbujati humane cilje, kot so medčloveške komunikacije in sodelovanje, pravi Mojca Šašek - Divjak (1995, 13). Krivdo za izgubo čutne dojemljivosti za mestni prostor prestavlja na monotonost in sterilnost mestne gradnje. Številne ankete v zadnjih časih kažejo prioriteto ekoloških ciljev (prav tam).

Proti koncu sedemdesetih let je postalo očitno, da samo z zakoni o medijih v okolju ne bo mogoče doseči celotnega ekološkega ravnovesja, pomanjkljivosti so se kazale v obremenitvah okolja, izrabi površin, sinergičnih učinkih in ugotovitvah, da so medialne obremenitve okolja simptomi in posledica kompleksnih družbenih aktivnosti (Šašek - Divjak 1995, 10). Šašek - Divjakova (prav tam) opozarja tudi, da se v mestu koncentrirajo družbeno-politični konflikti, kjer so v ospredju ekološki problemi.

Ljudje so že od nekdaj menili, da jim naravno okolje ugaja in so ga skušali vnesti tudi v svojo bližino in tako ohraniti stik z naravo. Dokaz tega so na primer viseči vrtovi Babilona, ali pa

zelenje v rimskih mestih. Tudi izsledki mnogih raziskav kažejo, da so ljudem naravni prizori bolj všeč od mestnih, da je za mnoge bivanje v naravi zelo pomembno.

Bistveno večji stimulans, pozitivno sporočilnost in naš ugoden emotivni odziv doživljajo danes prizori neokrnjene narave (Pogačnik 2000, 70). Ostaja pa vprašanje, ali lahko to priljubljenost prevedemo v boljše zdravje ali počutje, okrevanje ali izboljšano psihično delovanje ipd. (Polič 2000, 13). Primarna potreba ljudi po stiku z naravo ni osmišljena zgolj z opazovanjem narave in z njeno prisotnostjo v bivalnem okolju. Pogosto gre za izrazito potrebo po dejavnem stiku, ki je lahko različno intenziven. Najmanj dejavne zadovolji prisotnost v naravnem okolju, možnost dotika naravnih prvin in opazovanja, bivanja na prostem, bolj dejavni pa pričakujejo možnost poseganja v naravno ali naravnemu sorodno okolje, je prepričana Simonetijeva (1997, 48).

Ekološki človek prihodnosti bo po mnenju Pogačnika (2000, 22) ljubitelj narave, zdravega, raznolikega in ustvarjalnega življenja, kulture in športa. Odkrivanje narave in različnih oblik rekreacije, vezane na elementarno naravno okolje, bodo postali novi izzivi za široke množice, je še prepričan (prav tam).

3 PROSTORSKO PLANIRANJE IN JAVNOST

3.1 PROSTORSKO PLANIRANJE IN JAVNOST

Drago Kos (2003, 651) glede prostorskega planiranja pravi, da ima vlogo preprečevanja najhujših posledic in še bolj preprečevanja najslabših ekscesov in na takšen način omogoča prilagajanje dolgoročnim strukturnim spremembam:

1. Planiranje lahko olajša družbi pot k novim organizacijskim vzorcem in lahko napravi tranzicijo manj motečo in bolečo.
2. Planiranje se ukvarja s procesom ekonomske nestabilnosti in procesom tranzicije (v postmoderno).
3. Planiranje lahko v odnosu do grajenega in naravnega okolja poskrbi zato, da se ekonomski, socialni in ekološki sistemi nepopravljivo ne zrušijo (Rydin v Kos 2003, 652).

Tako je osnovni cilj sodelovanja pri planiranju legitimizacija vedno bolj raznovrstnih interesov, iskanje učinkovite oblike dialoga med predstavniki različnih interesov in vključevanje novih znanj v planerske procedure (Mastop v Kos 2003, 655). Očitno je potreba ljudi po naravi in zelenju vseprisotna in močna, to lahko opazim pri trendu stagnacije ali celo zmanjševanja števila prebivalcev nekaterih največjih mest pri nas. Takšen trend ljudje največkrat težko sprejemajo kot pozitivnega, kajti selitev mestnega prebivalstva na podeželje spreminja identiteto vasi, ki tako počasi postajajo primestna naselja. Takšna naselja še bolj obremenjujejo okolje, saj so energijsko veliko bolj potrošna od gostejše poselitve v mestih. Primernejša rešitev bi bila izboljšanje kvalitete mestnega življenja, te pa si brez ustrezno urejenih zelenih površin znotraj mesta dandanes več ne gre predstavljati, pravi tudi za primer Novega mesta Mitja Simič (2009, 251). Zato si bom v tem poglavju ogledala, kako in zakaj je potrebna javnost v prostorskem planiranju za doseganje boljših in učinkovitejših rešitev zazidljivih površin v Novem mestu.

Jelena Hladnik (2000, 39) o temi narave v mestu kot elementu prostorskega plana razmišlja, da je za današnji čas značilno povečano zanimanje ljudi in družbe kot celote za odprte površine v mestu. Dodaja še, da so dejavnosti prostega časa vse pomembnejši del človekovega življenja, tako je tudi posledično v središču pozornosti javnosti skrb za

človekovo okolje, za zdravo življenje in kakovostno preživljanje prostega časa. Ta prioriteta vse bolj stopa v ospredje tudi v Novem mestu, kjer se je v zadnjem času bistveno prebudila želja po mestnem parku in zelenih površinah, namenjenih športnim aktivnostim.

Ana Kučan (2000, 84) o zelenem sistemu v mestu pravi, da je planska kategorija, kar pomeni, da so vloga, pomen in vsebina zelenega sistema določeni na planski ravni, tako v smislu pojavljanja narave v mestu v vseh njenih oblikah kot v smislu pogojev in principov urejanja in razporejanja nanje vezanih dejavnosti.

Janez Marušič (1999, 67) meni, da moramo v prostoru vedno najti mesto za poseg ali ustrezno območje za določeno dejavnost. Šele takšno načrtovanje omogoča oblikovati jezik, s katerim je mogoče komunicirati med posameznimi strokami in sektorji, ki so udeleženi v načrtovanju, predvsem pa tako odprto in z argumenti podprto načrtovanje omogoča komunikacijo s prizadeto javnostjo. Omogoča demokratizacijo odločanja (prav tam), kar se smiselno navezuje na moje raziskovalno vprašanje o javnosti in odločanju glede prostorskih sprememb v Novem mestu.

V sklopu različnega dojemanja iste stvari oz. pojma je še pomembno poudariti, da ljudje dojemajo naravo na različne načine. Razvojna povezanost človeka z naravo se ohranja v njegovi potrebi po stiku z njo, potrebe pa so seveda lahko različne. Ostaja dejstvo, da je za kvalitetno življenje v Novem mestu potrebna primerna ureditev zelenja. Da bi bil ta namen kar najbolje uresničen, pa je potrebno sodelovanje ljudi, ki so v to vpeti.

Sodelovanje v določeni družbi lahko razumem kot sistem pravil ob njihovem spoštovanju z namenom oblikovanja takšnih odločitev, s katerimi bodo spoštovana in upoštevana pričakovanja udeležencev. Velikokrat pa pride do poudarjene pasivnosti pri urejanju prostora. Tukaj so navadno posledice takšne, da se javnost začne zanimati za problematiko šele takrat, ko so posledice že nepopravljive. Takšne primere je bilo mogoče velikokrat opaziti in spremljati tudi v Novem mestu, posebno v primerih prepoznega odziva ljudi na že začrtano in potrjeno zazidavo zelenih površin. Prostorsko načrtovanje velikokrat izvaja tehnike nadzora in racionalne izrabe prostora do skrajnosti in izpodriva možnosti za počasno organsko rast naselij, tako je v bistvu krivda tako na strani javnosti kot tudi na strani načrtovalcev. Simonetijeva (1997, 25) pravi, da racionalno načrtovana bivalna okolja ne omogočajo individualnih intervencij, način življenja pa niti ne dopušča časa zanje, tako postane tudi logično, od kod med drugim izvirajo težave in dileme v Novem mestu.

V vsakem primeru so ljudje tisti, ki v končni fazi živijo v okolju, ki ga urejajo načrtovalci. In popolno zavarovanje naravnega okolja mora biti usklajeno s tam živečimi prebivalci (Pogačnik 2006, 62). Da bi bili ljudje čim bolj zadovoljni, je nujno potreben kompromis in uskladitev potreb in želja. Da pa pride do kompromisa, je potrebno preudariti in oceniti stanje, kjer prevladujejo različna mnenja ljudi. Kar za nekoga pomeni zelena površina kot vir zdravja in oddiha, lahko za drugega pomeni zgolj objekt za pametno investicijo. Tudi Zelena listina o mestnih okoljih Evropske skupnosti pravi (Tibbalds v Simoneti 1997, 27), da je narava mest in naselij prvenstveno skrb tistih, ki v njej delajo in živijo in katerih sodelovanje in udeležba sta potrebna za uspešno izvedbo katere koli urbane politike. Vsekakor so bile na podlagi zgledov in poizkusov v mnogih okoljih stvari uresničene, večji pomen javnosti je bil sprejet pri načrtovalcih in politikih. Nenazadnje ostaja dejstvo, da vključevanje javnosti v postopke urejanja in načrtovanja prostora zagotavlja večje zadovoljstvo uporabnikov in hkrati pridobivanje novih znanj o njihovih potrebah in pričakovanih načinih njihovega uresničevanja (Simoneti 1997, 33). Lahko zaključim in sklenem poglavje, da je nujno potrebno (kljub težavam in nekaterim oviram) vključevanje javnosti v vse aspekte spreminjanja okolja, v katerem živijo, delajo in se sproščajo. Zato bom v nadaljevanju še podrobneje obravnavala javnost in njeno vključenost v vse aspekte sprememb okolja oziroma narave v mestu.

3.1.1 VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V PROCES ODLOČANJA O OKOLJU IN UREJANJU

Marta Vahtar (2002, 10) pravi o današnji družbi, kako je postala vse preveč kompleksna, da bi politično sprejete odločitve lahko zares speljali, če za njimi ne stoji javnost s svojimi močno izraženimi interesi. Ker se ukvarjam z različnimi pogledi ljudi na problematiko okolja, bom poskušala ugotoviti, kaj bi na tem mestu najbolj pomagalo, da bi bil ta problem lažje rešljiv. V zadnjem desetletju se veliko govori o vključevanju javnosti v procese načrtovanja ter odločanja o okolju in njegovem razvoju. Organizirajo se delavnice in vodijo javne diskusije, s katerimi se skuša pritegniti javnost (Vahtar 2002, 9). Takšen primer je bil tudi seminar Soodločanje pri urejanju prostora, ki je potekal v okviru projekta PoLok v konferenčni dvorani Ministrstva za promet, katerega namen je bil prikazati, da sodelovanje in vključevanje lokalnih skupnosti v soodločanje pri urejanju prostora na lokalni ravni izboljšuje projekte v prostoru, prebivalcem pa daje več zadovoljstva. Društvo Novo mesto pa je 23. maja 2009 organiziralo delavnico z naslovom Ustvarjalna delavnica Mestni prostor. Namen organizacije

je bil spodbuditi zainteresirano javnost k aktivni in seveda kreativni udeležbi za boljši mestni prostor, po drugi strani pa tudi pridobiti izkušnje v zvezi s tovrstnimi delavnicami. Ob zaključku so organizatorji ugotovili, da udeležence delavnice moti predvsem vandalizem ter neustrezno organizirano vzdrževanje ter upravljanje celotnega območja.

Po besedah organizatorjev je vsekakor smiselno nadaljevati z delavnicami, na katerih sodelujejo zainteresirani posamezniki. V zvezi s tem je pomembno, da se na tovrstne delavnice vabi na takšen način, da bodo vsi zainteresirani obveščeni, torej tako z oglaševanjem v lokalnih tiskanih in elektronskih medijih, za kar je potrebno predvideti zadostno količino denarja, kot tudi z neposrednimi povabili ljudi, ki bi jih (po presoji snovalcev delavnic) tematika utegnila zanimati.

Pri vključevanju prebivalcev v formalne postopke sprejemanja načrtov je najbolj običajen pasivni način vključevanja njihovih potreb v načrtovanje z uporabo normativov. V normativih in standardih so generalizirane ugotovitve različnih raziskav. Norme niso stalnica, ampak se spreminjajo z ekonomskim in socialnim položajem od družbe do družbe ali skozi zgodovino iste družbe in od ene socioekonomske skupine do druge, pravi Mitja Jernejec (v Simoneti 1997, 61). Osnova normativov so izkušnje preteklosti, neposredne današnje izkušnje in aktualne znanstvene raziskave. Potreba po normativih pa je stalno prisotna, kot pravi Simonetijeva (prav tam). Žal vse pre pogosto prihaja do komunikacijskega prepada med načrtovalci, naročniki in javnostjo. Nobene izjeme ni pri novomeških zelenih površinah. Zdi se, kot da vsi udeleženci govorijo različne jezike, zato menim, da je potrebno podrobneje pogledati, kako izgleda proces vključevanja javnosti v procese odločanja.

Maja Simoneti (2009) pravi, da sodelovanju javnosti v urejanju prostora pripisujeta tako prostorsko načrtovanje kot javnost velik pomen. Cilj sodelovanja pa so po njenem mnenju kakovostne prostorske rešitve in ureditve. Za javnost je pomembno sodelovanje tako na formalni kot tudi na neformalni ravni. Sodelovanje je tisto, ki omogoča učinkovito reševanje problemov in odgovorno rabo prostora. To omogoča korektiv v trenjih med tistimi, ki odločajo, investitorji in strokovnjaki (prav tam). Nesoglasja pa se lahko pomembno zmanjšajo, če obstaja možnost za pogovor in usklajevanje stališč. Pričakovanja v urejanju prostora pa so danes precej različna, kar je zanimivo glede na to, da je interes za urejen prostor skupen vsem. V Novem mestu je veliko težav pri zagotavljanju bivalne kakovosti na ravni vsakdanje rabe prostora in sodelovanje z javnostjo je tisto, ki lahko pripomore k odpravi tovrstnih težav. Pri ugotavljanju potreb, problemov in primanjkljajev so najpomembnejši in

najbolj relevantni ravno prebivalci, zato je res izrednega pomena, da se sistem sodelovanja udejanja. Če se skupnost uspe organizirati, lahko že samo z uveljavljanjem svojih konkretnih potreb doseže boljše upravljanje s prostorom, če pa je sposobna še kakršne koli samoorganizacije za neposredno vključitev v urejanje prostora, bodo rezultati v prostoru še toliko boljši, opozarja Simonetijeva (prav tam). Posledično pa lahko vse to omogoča dobro delovanje in povezanost skupnosti.

Nekaj razlogov po Vahtarjevi (2002, 10), zakaj je pomembno, da se javnost vključi v načrtovanje in odločanje o okolju:

1. S sodelovanjem javnosti se lahko zelo hitro ugotovijo glavne značilnosti fizičnega, družbenega in gospodarskega okolja obravnavanega območja ter opredelijo glavni potenciali tega prostora.
2. Pri sodelovanju javnosti se srečujejo interesi različnih sektorjev in različnih interesnih skupin. Zato na delavnicah predstavniki različnih skupin skupno prepoznajo potencialne konflikte in skušajo poiskati skupne rešitve. Tovrstne rešitve hkrati zasledujejo več ciljev in so največkrat mnogo boljše od rešitev, ki bi nastale, če bi skušali poiskati zgolj znotraj enega ozko-sektorskega cilja.
3. Poudariti je treba, da ima načrtovanje s sodelovanjem javnosti tudi močno izobraževalno komponento. Predvsem naravni procesi, ki so povezani s kompleksnostjo in dinamiko prostorskih sistemov, so splošni javnosti največkrat popolnoma neznani. Prav tako so pogosti posegi v prostor, ki so stališča trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri (vodo, zrakom, zemljo, floro in favno, prostorom) povsem nesprejemljivi. Sodelovanje javnosti je zato tudi izredno pomembno sredstvo za varstvo okolja oziroma trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri.
4. Med najpomembnejšimi razlogi za vključevanje javnosti v procese odločanja pa je lahko ta, da se javnost na takšnih delavnicah poistoveti s predlaganimi rešitvami, saj so to odločitve, ki neposredno vključujejo stališča in mnenja sodelujočih.

3.2 POLITIČNI, OBČINSKI IN JAVNI INTERESI PRI ODLOKIH IN NAČRTOVANJU OKOLJA (ZELENIH POVRŠIN)

Marjan Ravbar (2009, 112) pravi, da je poglobljena naloga regionalnega načrtovanja v spretnem in uravnoveženem usklajevanju med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi interesi. V sodobni družbi izvaja država različne funkcije, med katerimi postaja razvojna vse pomembnejša, je prepričana Ana Murn (2009, 18). Murnova (2009, 19) še dodaja, da so se problemi neurejenosti razvojnega načrtovanja in usklajevanja razvojnih politik pojavili že ob začetkih naše samostojne države, šele leta 2007 pa je zmagala potreba po ustrezni ureditvi načrtovanja, usklajevanja in spremljanja izvajanja razvojnih politik.

V Sloveniji se pri načrtovanju in poseganju v okolje še vedno velikokrat srečujejo z velikimi problemi. Največje težave nastopijo pri komuniciranju z namenom sporazumevanja pa tudi pri problematiki upravnega minimalizma. S tem mislim predvsem na minimalistično razumevanje sodelovanja in udeležbe državljanov in državljanek v številnih odločevalnih procesih ter temu primerno ravnanje upravnih organov. To je ena izmed težav, ki jo vidim kot bistveno pri nastajanju konfliktov pri okoljskih vprašanjih. Pri analizi postopkov sodelovanja in udeležbe državljanov v postopkih presojanja vplivov na okolje se ljudje velikokrat srečajo s tehnično oblikovano razpravo (predvsem na javnih obravnavah), ki se je udeležujejo zainteresirani posamezniki, ki so lahko organizirani ali ne, in so večinoma nepripravljene (nepoznavanje upravnega postopka, pravnih posledic določenih ravnanj in dejanj, načinov podajanja pripomb in mnenj), kar predvsem koristi upravnim organom, lahko pa tudi investitorjem. Če bi bila pripravljenost večja, pa tudi interes in organizacija, bi bile tudi rešitve za občino Novo mesto drugačne (kvalitetnejše). Dokler pa ostaja javnost nepripravljena, prihaja do posledic takšnega ravnanja, predvsem v povečevanju nezaupanja državljanov in državljanek v sam postopek, v upravne organe in v pravni red, poudari Albin Keuc (2010). Tovrstne izkušnje tudi krepijo občutke socialne in politične nepravilnosti in spodbujajo trajno socialno apatijo.

Žal se po besedah Marka Demšarja (2004, 204) dogaja, da je iz političnega vidika »idealna« prostorski plan tisti, kjer ni nobenih omejitev glede območij, namenjenih gradnji, in bi urejanje prostora narekovala le trenutno razpoložene občinski svetniki in kapital, ki je prostorsko slep.

Razmerja, kot jih določa zakon o lokalni samoupravi, so nastavljena tako, da je sodelovanje možno, če je izključena prevladujoča vloga katere koli strani, trdi Saša Galonja (1999, 29). Vendar pa praksa velikokrat pokaže ravno nasprotno. Upravna enota na področju prostora izvaja odloke, ki jih sprejme občina, sama pa nima vpliva na sprejemanje odlokov, na drugi strani pa občina, ki odloke sprejema, ne skrbi za njihovo izvajanje (prav tam). Najtrši zalogaj je po njegovem mnenju sodelovanje z občinskim svetom. Deloma je to lahko povezano z nesodelovanjem naveze župan – občinski svet, deloma gre za vgrajeno nezaupanje do človeka, ki mora biti na strani župana, razmerje stroka – politika, ki ga predstavljata urbanist in občinski svet, pa je že v naprej konflikt, ker predvideva, da strokovnjak podučuje tiste, ki so bili izvoljeni in imajo kot takšni vedno prav in to lahko tudi uveljavijo (prav tam).

Pri ocenjevanju učinkovitosti je bilo večkrat ugotovljeno, da večina občin (tudi Novo mesto) ni vzpostavila procesa, ki bi omogočil učinkovito porabo proračunskih sredstev pri zagotavljanju urejanja javnih zelenih površin v preteklih letih. Občine so slabo načrtovale in niso vzpostavile podlag za ustrezno podelitev izvajanja gospodarske javne službe in tudi ne za spremljanje in nadzor nad porabo sredstev. V večini občin tudi ni zagotovljene primerjave med porabljenimi sredstvi in kakovostjo urejanja javnih zelenih površin. Občine večinoma določijo zgolj obseg sredstev, ki ga nameravajo nameniti za urejanje javnih zelenih površin, odločitve o načinu urejanja javnih zelenih površin in načinu porabe teh sredstev pa prepuščajo izvajalcu urejanja. Ker občine ne opredelijo, kako naj se sredstva porabijo, tudi ne morejo izvajati nadzora ustreznosti porabe sredstev. Na takšen način onemogočijo racionalno porabo, predvsem pa ustrezno in primerno obdelavo zelenih površin.

Vse to kaže na neučinkovitost delovanja občin, morda lahko najdem razlog tudi v tem, da javnost v procese odločanja ni dovolj vključena. Občine same pa niso dovolj zainteresirane, da bi omogočile optimalno uporabo površin za javnost. Predvidevam, da deljena mnenja onemogočajo skupni konsenz, vendar le do točke, kjer se bo občina pripravljena pogajati in sodelovati v kakršni koli meri. Vključevanje javnosti v proces (so)odločanja o prostorskih zadevah je predmet številnih debat, to je nedvomno področje, kjer bi se morali še največ naučiti, meni Galonja (1999, 29). Prepričan je tudi, da je sodelovanje javnosti nujno in da je zelo koristno. Velikokrat lahko le uporabniki prostora posredujejo pomembne podatke, ki bistveno vplivajo na vsebino ali obliko prostorskega akta ali načrta, dobro informirana javnost z vpogledom v dogajanje je bolj zaupljiva in sodeluje na bazi partnerstva in ne spora, redno sodelovanje krepi duha sosedstva, kjer sicer s silo posega občina ali država (Galonja 1999, 30).

4 USTVARJANJE POMENA OKOLJA IN NJEGOV JEZIK

4.1 (ZELENO) OKOLJE IN USTVARJANJE POMENA TER STALIŠČ

Za nalogo je pomembno, da se z okoljem v Novem mestu ukvarjam tudi v povezavi s človekom in pomenom ter da ugotovim, kako človek zeleno okolje v tem mestu razume in kakšen pomen si o njem ustvari. Vsi ljudje gledamo in opazujemo. Na takšen način osmišljamo svet okoli nas. Kot lahko sklepam sama po sebi, je gledanje neizogiben proces našega vsakdana in nam omogoča vse nadaljnje delovanje. Ljudje živimo znotraj kulture, ki je izrazito prepletena z vizualnimi podobami z različnimi nameni in namenskimi učinki. V nas lahko ti učinki sprožijo zelo različne občutke, in sicer užitek, željo, gnus, jezo, radovednost, šok ali zmedo. Ena sama podoba služi številnim namenom in lahko pomeni različne stvari različnim ljudem, trdita Marta Sturken in Lisa Cartwright (2001, 10). Kot sem že omenila v prejšnjih poglavjih, je ta tema relevantna za primer Novega mesta, ker se deljena mnenja in različni pogledi na enako stvar oziroma pojem vedno pojavljajo ob temi pozidav in zelenih površin.

Podobe, s katerimi se srečujemo ljudje vsak dan, prispevajo k popularni kulturi, oglaševanju, novicam in izmenjavi informacij, trgovanju in umetnosti (Sturken in Cartwright 2001, 11). Percepcija vidnih vtisov se (verjetno) spreminja zelo malo, spoznava (kaj vidimo) v manjši meri, spreminjajo pa se naslednji dejavniki, ki jih navaja Pogačnik (2000, 70):

- dojetanje sporočil;
- pomen (ki mu ga pripisujemo);
- simbolika in
- emocija (ki jo vidna spoznava sproža).

Pomembna tema, na katero se moram opreti za temeljito analizo površin in Novega mesta, je tema reprezentacije. Slednja se nanaša na uporabo jezika in podob, s tem se ustvarja pomen sveta okoli nas (Sturken in Cartwright 2001, 12). Preko nje se torej ustvarja oz. konstruira svet, ki nas obkroža, lahko tudi preko povsem preproste »slike«, ki jo lahko ljudje vidimo oz. doživimo vsak dan. Preko te podobe oz. v mojem primeru preko podobe okolja, ki nas obdaja, pa si potem lahko ljudje ustvarjajo določen pomen (Sturken in Cartwright 2001, 14). Znotraj vsake kulture se lahko ljudje naučimo določenih pomenov in pravil, ki jih vsakodnevno

uporabljam. Ker so si kulture med seboj zelo različne, lahko sklepam, da so tudi interpretacije prostora v različnih kulturah zelo različne.

Do pomembnih dogodkov, pojavov, predmetov in oseb navadno nimamo povsem nevtralnega odnosa; ocenjujemo jih, vrednotimo, zavzemamo se zanje ali pa jih odklanjamo. Nič drugače ni pri vtisih do Novega mesta, primer tega je, da javnost nikoli nima nevtralnega odnosa do prostorskih sprememb. Ali so zadovoljni ali pa spremembe odklanjajo. Ljudje se razlikujemo (ali pa tudi ne) po svojem odnosu do nekaterih oseb, predmetov, dogodkov, pojavov itd.

Janek Musek (1994, 33) je mnenja, da ni pomembnega dogodka, stvari ali osebe, do katerih ne bi zavzeli takšnega ali drugačnega stališča. Enako velja za okolje oziroma zelene površine. Da se ljudje lažje sporazumejo ali vzpostavijo nekakšen kompromis, je nujno potrebno, da se stališča povejo in po možnosti uskladijo. Da bi se to lažje realiziralo, je nujno potrebna vključitev javnosti v procese odločanja, za katero sem že večkrat poudarila, kako je pomembna, kajti stališča so načeloma trajna in dosledna, vendar pa se pod vplivom določenih pogojev in okoliščin tudi spreminjajo (Musek 1994, 35). Menim, da je to pozitivna lastnost in v dobro prebivalcem Novega mesta, saj daje možnost sprememb, kompromisov in dogovorov. Vsak posameznik ima mnogo stališč in nekatera so povezana med seboj, ljudje pa že v osnovi težimo k temu, da bi takšna stališča uravnovesili ali uskladili med seboj, pravi Musek (1994, 36). Tako lahko ugotovim, zakaj je dobro vključevanje javnosti v prostorske odločitve in da je kompromis lahko dosegljiv in mnenja usklajena, če se stvari urejajo na pravilen način. V odnosu ljudi do okoljskih vprašanj je tudi pomembno, kakšni so interesi ljudi. Vsakdo se v življenju zanima za najrazličnejše stvari. Vendar posvečamo nekaterim pojavom posebno zanimanje (prav tam). Če se oprem na Berlyneove (v Polič 2000, 11) primerjalne lastnosti je lahko to nekaj, kar je novo. In novosti je v Novem mestu veliko, saj dejansko postaja to mesto novo in drugačno. Največkrat ljudi zanimajo stvari in dejavnosti, ki zadovoljujejo njihove potrebe. In zelene površine so za ljudi primarno pomembne ravno iz tega razloga.

Andrej Pogačnik (2000, 116) pravi, da sociološka vrednotenja nasploh v zadnjem času pridobivajo na pomenu, saj je prav družbena sprejemljivost »ključ za uspeh« kakšne variante. Najširši družbeni konsenz je edina garancija, da bo določena varianta izvedena. Sociologi navadno vrednotenja naslanjajo na javnomnenjske analize. Ocene variant so različne glede na to, ali jih izvajajo prizadeti (lokalni) ali neprizadeti prebivalci; različne so glede na mednarodni, narodni, regionalni ali lokalni vidik (oziroma kakšna je sprejemljivost variante v

mednarodnem okviru, v državi, regiji, občini). Zelo heterogene so glede na značilnosti anketirane populacije, še doda Pogačnik (prav tam).

4.2 PROSTORSKI JEZIK – KAKO RAZUMETI PROSTOR KOT JEZIK

Janko Rožič (2008, 16) opredeli prostor kot fenomen, ki nam je tako blizu, da do njega težko vzpostavimo distanco. Prav možnost distanciranja, objektivni ali vsaj objektivizirajoč pogled od zunaj pa je bil že vsaj od rojstva grške filozofije, še bolj pa od Kopernikovega preobrata nepogrešljivo merilo treznega racionalnega diskurza, je še prepričan (prav tam). Da novomeško okolje lažje preučim in ga bolj objektivno analiziram, je potreben pogled z distanco. Na takšen način si ljudje lažje ustvarijo podobo, mnenje in pomen nekega prostora.

Stare kulture so bile v poznavanju naravnih zakonitosti še posebno dobre, saj so znale začutiti, razumeti in prenesti vse to znanje v ustvarjanje svojih naselij. Te zakonitosti, principi, pravila ali celo sistem, kompleksen in primerljiv z jezikom, vsebujejo torej veliko različnih plasti prostora, ki jih je dobro poznati, če se hoče nekdo kot strokovnjak soočiti s prostorsko situacijo, ki je vsaka drugačna, in njeno rešitvijo, trdi Aleksander S. Ostan (2008a, 54). In ravno to daje nekakšen poseben čar prostoru, njegova raznolikost in pestrost. Zanimivo je tudi, da na prostor ljudje gledajo kot na nekaj, kar lahko preberemo oziroma kar ima funkcijo jezika.

Principi »prostorskega jezika« so ponekod bolj, drugje manj izraziti in posebni, svojim prebivalcem pa so vedno omogočali jasno orientacijo in identifikacijo v prostoru. Gledano iz tega vidika je takšen jezik izredno pomemben in bi moral biti ključna sestavina vsakega procesa oblikovanja oziroma spreminjanja okolja in površin. Branje prostora, ki je bilo neposredno in simbolno hkrati, je predstavljalo v preteklosti del kulturnega komunikacijskega oz. informacijskega sistema/jezika, ki je bil del obče zavesti in duha časa (Ostan 2008a, 55). Pri poseganju v prostor, ki ga lahko dekodiramo tudi kot jezik, gre primarno za njegovo branje oziroma ustvarjanje pomena, potem šele za urejanje. Najbrž bi bilo najbolj pravilno in konstruktivno prostor najprej dobro »prebrati«, šele nato v njem kaj urejati in spreminjati. Ta sestavina je bistvena, vendar pa se zdi, da je premalo prisotna.

Tako pri starih mestnih jedrih nasploh kot tudi pri Novem mestu posebej gre za univerzalno strukturirane sintaktične in semantične zakonitosti prostorskega jezika, časa in kulture. Novo

mesto je bogato z večslojnim prepletom ključnih vedut, pogledov, dominant, razmerij in drugih drobnih prostorskih presenečenj. Ti »skriti ključi« oz. pogledi so potemtakem zanimivi tako za prebivalce kot tudi za obiskovalce kraja oz. za vključevanje takšnih posebnosti v kvalitetno turistično ponudbo, vodenje po mestu in njegovi okolici (Ostan 2008b, 193).

Zgodba o celovitem urejanju mesta se lahko začne in konča s pravo konstelacijo vizij in akterjev ob pravem času na pravem mestu (Ostan 2008b, 194). Za Novo mesto je to najbrž sestavina oziroma »recept« za uspeh, ki je potrebna, da se zgodba začne razvijati v pravo smer. Žal so vizije velikokrat preveč različne in tudi akterji, kar pomeni, da tudi celovitost ne more uspeti, kot bi bilo to želeno ali pričakovano s strani prebivalcev, ki v teh okoljih živijo. Sinergija med naročnikom in izvajalcem je prvi pogoj, da se sprožijo prvi koraki na dolgi poti do cilja, kmalu pa se v procese snovanja lahko povabijo oz. pritegnejo tudi uporabniki, prebivalci mesta, ki bodo urejene prostore z zadovoljstvom uporabljali in se z njimi, še posebej, če bodo ob tem sodelovali, močneje istovetili. Menim, da je to ključna rešitev za uspeh. Kot pri vsaki takšni ključni rešitvi pa tudi tu naletim na težavo, kajti večjo težavo pomeni realizacija projektov, saj so izvajalci večinoma slabo usposobljeni, nekakovostno izvedeni detajli pa kljub kakovostnim projektom lahko prostoru pustijo pečat, ki ga zaznamuje za daljše časovno obdobje (Ostan 2008b, 195). Podoba mest se zato danes pogosto ne spreminja v skladu z urbanističnimi plani, temveč predvsem kot posledica trenutnih ekonomskih in zlasti političnih možnosti in interesov (Vodopivec 1999, 6). Znova se vračam na isto ugotovitev – ekonomske in politične možnosti so velikokrat premočne, da bi javnost (tudi z organizacijo in vključenostjo) lahko kaj bistvenega spremenila.

5 NOVO MESTO IN NJEGOVE KOMUNIKACIJSKE ZNAČILNOSTI

5.1 NOVO MESTO – ZUNANJA PODOBA

Novo mesto je prestolnica Dolenjske. Leži sredi gričevnate pokrajine v rečnem zavoju reke Krke na nadmorski višini 202 m, 45° 48' 13" severne zemljepisne širine in 15° 10' 31" vzhodne zemljepisne dolžine. Mestni obod sestavljajo na jugovzhodu Gorjanci, na jugozahodu Ljuben (546 m), na zahodu vzrastki Kočevskega Roga, na severu pa vinorodna Trška gora (428 m). Staro mestno jedro, ki je krožne oblike s polmerom okoli 250 m, stoji na skalnatem apnenčastem polotoku. Obliva ga počasna sivozelena Krka, ki teče tu v treh zaporednih rečnih zavojih. Med njimi so trije pomoli. Na najbolj izrazitem srednjem pomolu stoji mesto, druga dva pa zarašča gozd; na zahodu Portovald, na vzhodu Ragov log, ki je delno preurejen v prirodni park in od 1955. leta povezan z levim bregom Krke po leseni brvi. Oba imata zdaj športno-rekreacijsko vlogo. Polotok z mestnim jedrom se najvišje dviga s Kapiteljskim hribom (202 m), ki se proti jugozahodu strmo spušča h Krki. Tu je nastal znameniti Breg, ki daje mestu svojevrstno obeležje. Najlepši pogled se odpira z vzhoda in zahoda in so ga zato pogosto upodobili slikarji, zlasti Jakac in Lamut. Skalnati strmi breg Krke prehaja od Brega proti zahodu v aluvialno rečno teraso Loko. Zdaj so tu športna igrišča. Gladina Krke je pod Novim mestom pri zgornjem jezu ob nekdanjem mlinu na nadmorski višini 162 m. Jez je ohranjen iz higienskih razlogov zaradi kanalov, speljanih v reko. Iz starega jedra se mesto pahljačasto širi ob dohodnih cestah. Na severozahodu je najstarejši del mesta prometno-transportni in industrijski Bršljin s Cegelnico, na severovzhodu prav tako industrijski kompleksi Ločne in Mačkovca, na jugovzhodu Žabja vas in Gotna vas, na jugu Kandija, Grm in Šmihel z Regrčo vasjo in na zahodu Drska z Irčo vasjo in Brodom (Wikipedia 2010).

5.2 RABA (NOVOMEŠKEGA) PROSTORA

Novo mesto je kot nekakšen organizem, ki se mora enakopravno vključevati v razvojne trende okolja, da ustrezno zadovoljuje želje in potrebe svojih prebivalcev. Urednica Joža Miklič (2010, 9) pravi v zborniku *Novo mesto – možnosti in priložnosti*, da so v Društvu Novo mesto mnenja, da ima mesto pomembna zgodovinska izročila, ugoden geografski položaj, razvito

družbeno infrastrukturo in kar je najpomembnejše, v njegovem gravitacijskem območju delujejo najstabilnejše gospodarske družbe države. V mestu imajo stanovanjska, proizvodna, rekreacijska, prometna, energetska in druga območja. Mestni prostor oziroma urbana zemljišča so namenjena stanovanjskim, centralnim in proizvodnim dejavnostim, prometu in zvezam, komunalni in energetski infrastrukturi, zelenim površinam ter območjem za posebne namene (Plut v Pogačnik 1999, 43).

Davorin Gazvoda (2001, 43) razmišlja, da z urbanizacijo postopoma izginjajo tudi manjše zelene in odprte površine, s čimer mesto izgublja možnosti za ureditev javnih parkov. S tem so se končno začeli ukvarjati pri projektu Park »Julija«, kjer so zasnovali park sredi mestnih površin.

V tržni družbi funkcijo mestnih zemljišč usmerja denar oziroma dobiček, tako da je vloga mestne politike še toliko pomembnejša. Mesta se ne širijo le navzven, pogosto se spreminjajo tudi navznoter, spremembe pa so lahko zelo velike in hitre. Raba mestnega prostora se torej spreminja, posamezne mestne površine so zlasti zaradi sprememb v tehnologijah izgubile svojo nekdanjo funkcijo ali pridobile novo. Vse bolj je prisotna nova mentaliteta glede vlog varstva okolja oziroma ohranitve narave. Cilj tega novega načina delovanja in razmišljanja je, da naj ne bo v prostoru le varstvo ali čiščenje oziroma ohranjanje obstoječega, pač pa tudi ustvarjanje novih, lepših in uporabnejših okolij (Pogačnik 2000, 21). In na to temo nastaja več polemik, vprašanj, konfliktov, zanimanja ipd.

V mestih je odprt, nepozidan prostor izjemno pomemben. Ključna sestavina odprtega prostora so zelene mestne površine, ki obsegajo kmetijske površine, gozdove, parke in vodne površine (Encyclopedia of the City v Plut 2006, 45). V Novem mestu nepozidanega prostora niti ni veliko, zato je funkcionalnost takšnih površin še pomembnejša. Tako so tiste površine, ki jih imajo, izrednega in še večjega pomena za prebivalstvo ravno iz tega razloga.

V konceptu sonaravnega urbanega razvoja so odprti prostori pomembni za izboljšanje kakovosti mestnega okolja in življenja, ohranjanje ekosistemskih mestnih storitev, zato zahtevajo skrbno zaščito in ohranjanje (Plut 2006, 45). Vrsta sprememb rabe mestnega prostora lahko poteka v smeri škodljivih vplivov na naravno, kulturno in socialno okolje mesta.

Prednostna območja zaščite odprtega prostora v Novem mestu vključujejo tako ekosisteme kot zaščito zaradi regeneracije mestnega ozračja ter rekreacije mestnega prebivalstva. Raba

novomeškega prostora je tako lahko funkcionalna ali pa ne, odvisno za koga, kdaj in kje. Po mojih ugotovitvah se javnost premalo vključuje v procese odločanja, da bi bile površine pozidane in uporabljane dovolj funkcionalno za vse. Kot opozarja Simonetijeva (2009) in kar sem že poudarila – pomembno je, da so izpolnjeni naslednji pogoji: soglasje, spoštovanje in zaupanje. Ravno tako pomembni so pogoji o sredstvih, času in prostoru za sodelovanje. Da bi bila raba dejansko koristna za kar čim večje število ljudi, je potrebno izpolniti zelo veliko pogojev, najbrž je zaradi tega na tem področju tudi toliko težav.

5.3 PROSTORSKE SPREMEMBE V NOVEM MESTU

Eden od načinov, da pozabi javnost na stare probleme, je ta, da se ustvarja nove probleme, poudari Mitja Simič v svojem članku *Težnje po novih pozidavah v Novem mestu: Nič ni več sveto!* (2007). Ugotovi, da so v Novem mestu pri tem še posebej uspešni. Namesto, da bi morda govorili, kako prenoviti staro mestno jedro, oživiti brežine reke Krke, kako zgraditi nova sprehajališča, kolesarske steze, otroška in športna igrišča, nove parkovne površine, kako urediti promet in parkiranje, nove kakovostne soseke itd., se velikokrat pogovarjajo, kako ohraniti tisto, kar se jim je do sedaj zdelo samo po sebi umevno, npr. nepozidanost mestnega griča Marof ali veduto starega mestnega jedra in njegovo prostorsko prepoznavnost (Simič 2007). O načrtovani spremembi mestne podobe so že govorili in zgodba še traja. Pred apetiti nove pozidave v športnem slogu »višje, močnejše, hitreje« pa niso varni niti najbolj zavarovani deli mesta, je prepričan Simič (prav tam). Nepozidani hribček sredi mesta Marof (p)ostaja pravi magnet za potencialne investitorje in načrtovanja željne projektante, ki želijo z intenzivno pozidavo »osmisliti« ta mestni prostor.

Tomaž Levičar (2003, 6) najde primer takšnega početja v novomeškem problemu v zvezi s pozidavo atraktivnih brežin Krke ob starem mestnem jedru, ki so v zadnjih letih postali kar stalnica. Vprašam se, ali nima takšen prostor že dovolj pomemben pomen – zelenje sredi asfalta, ki nam nudi sprostitev, zabavo in končno tudi skrb za naše zdravje. Več kot očitno je to tudi v že omenjenem primeru brežin Krke. Na eni strani imamo pozidav željne investitorje, na drugi ogorčene prebivalce Novega mesta. Do stanovalcev, ki se čutijo ogroženi zaradi načrtovanih poseganj, je v tem primeru nekoliko težko vzpostaviti enoznačen odnos, kot pravi Levičar (prav tam).

Marof je v prostorskih in spomeniško-varstvenih aktih zavarovan kot arheološko najdišče in zelena površina mesta, kar pa ne moti sodobnih snovalcev pozidave, tako so bili predlogi o takšni in drugačni pozidavi Marofa vedno prisotni. Predlagana je bila intenzivna pozidava Marofa v območju nad Mestnimi njivami (o čemer so velikokrat govorili že v lokalnem časopisu Park), razmišljali pa so tudi o izgradnji večje poslovne zgradbe v vsaj štirih etažah nad stavbo občine ter o izgradnji kompleksa večnadstropnih blokovnih zgradb na pobočjih Marofa ob Ljubljanski cesti med nekdanjim Petrolom in Bršljinom. Intenzivne pozidave pa so snovali tudi na vrtovih pod Kapiteljsko cerkvijo za nizom poslovnih stavb na Prešernovem trgu. Opažam, da se intenzivnost želja po pozidavah veča, ob tem pa se velikokrat, če ne kar vsakič, sploh ne upošteva želja ljudi. Takšen način urbanizacije postaja pravi problem. Kaže, da načrtovalcem razvoja veljavni prostorski akti ne predstavljajo kakšne resne ovire, saj jim je nekdanji župan s pomočjo tedanjega mestnega sveta na primeru ureditvenega načrta za Novi trg pokazal naslednje: strokovnim službam in javnosti pokažeš en dokument, nato pa z amandmaji na seji občinskega sveta sprejmeš nekaj popolnoma drugega, opozarja Simič (2007). Kjer je (politična) volja, je očitno tudi pot, še dodaja. Dandanes v sistemu urejanja prostora na ravni občine ni ustanove, ki bi bdela nad umnim gospodarjenjem s prostorom in urbanističnim načrtovanjem, kakršni so bili nekdanji zavodi za družbeno planiranje v »svinčenih časih«. V demokraciji so vzvodi načrtovanja prostora poverjeni občinskemu organu oblasti, ki pa so v stalnem primežu političnih interesov in kapitala. Občine običajno ščitijo javni interes pred vsemi razen pred njimi samimi. Kapitalistični način delovanja v načrtovanju okolja omogoča napredek v smislu pozidav, ki mu ni konca, ljudje pa imajo ob tem zelo mešane občutke – interpretacije so si zelo nasprotujoče. Na Dolenjskem je dovolj usposobljenih strokovnih kadrov, ki bi ob primerno vodeni razvojni in prostorski politiki lahko bistveno prispevali k dvigu ravni zelenih površin v mestu in s tem k dvigu kakovosti življenja v njem. Pomembno je, da se tega zavedajo vsi, ki v mestu odločajo, k temu pa naj jih sili tudi ustrezno izobrazena in ozaveščena civilna iniciativa. Žal občinske oblasti v zelenih površinah vse prevečkrat vidijo zgolj stroške vzdrževanja in potencialne poligone za izživljanje izpadov vandalizma. To tudi preverjeno drži, saj se je na organiziranih delavnicah po besedah Mitje Simiča, ravno to izkazalo za največjo in najpogostejšo težavo.

Ohranitev obstoječih in ustvarjanje pogojev za nastanek novih kakovostnih zelenih površin v naših mestih bi moral postati cilj lokalnih oblasti pa tudi vseh oblik civilne iniciative. Pri obujanju skrbi za mestno zelenje pa bi morali paziti, da tovrstna prizadevanja ne bi ostala zgolj na ljubiteljski ravni, ampak da dobijo primerno strokovno težo (Simič 2009, 254).

5.4 ZELENE POVRŠINE

Kot javne zelene površine se v občini Novo mesto štejejo (Mestna občina Novo mesto 2002):

- javne zelenice,
- javni parki,
- javni drevoredi,
- javni okrasni nasadi,
- javna sprehajališča,
- javne zelene površine ob spomeniških, zgodovinskih in posameznih turističnih objektih,
- brežine ob občinskih cestah,
- brežine vodotokov, kadar so v stiku z zelenimi površinami iz prejšnjih alinej.

Na javnih zelenih površinah morajo za to določeni ljudje redno ter v skladu z namenom in zahtevnostjo teh površin opravljati vsa potrebna vzdrževalna dela in varstvene ukrepe, zlasti pa (Mestna občina Novo mesto 2002):

- spomladansko in jesensko čiščenje zelenih površin,
- tedensko in mesečno pobiranje smeti,
- vzdrževalna dela in košnja travnatih površin,
- gnojenje trat in ostalih rastlin,
- urejanje nasadov in sajenje cvetličnih gredic,
- oskrba, čiščenje in obrezovanje dreves, drevoredov in grmovnic,
- zatiranje plevela in drugih rastlin, ki ovirajo rast parkovnih rastlin,
- obrezovanje živih mej, posebej ob cestah in pločnikih, da ne ovirajo hoje, prometa in preglednosti,
- oskrba in obrezovanje vegetacije na prometnih otokih,
- varstvo rastlin pred rastlinskimi boleznimi, škodljivci in poškodbami,
- redno pometanje in pobiranje smeti v parkih in na zelenicah,
- vzdrževanje parkovne opreme,
- druga vzdrževalna dela, ki so potrebna, da se ohranja urejen videz zelenih površin.

Zaradi vse večje pozidave odprtega mestnega prostora narašča pomen zelenih površin (Plut 2006, 45). Hkrati pa je tudi to razlog zaostitve razmer v Novem mestu. Zelene površine (zelenice, cvetlični nasadi, drevoredi, parki, hišni vrtovi ipd.) so nepogrešljivi del mestnih in urbanih ureditev in prostora. Vsaka sprememba namembnosti zelene površine v drugo rabo pomeni končno in največkrat neko trajno spremembo. Zasnova Novega mesta temelji na izmenjavanju površin z različnimi funkcijami, kajti le s pretehtanim prepletanjem različnih dejavnosti, se lahko zagotovi učinkovit in uspešen razvoj mesta. Zelene površine in naravno okolje sta enakovredna dejavnika mestnega razvoja, uravnoveženega delovanja in skladne podobe mesta. Zelene površine so namreč pod pritiski pozidave, onesnaženosti, zraka, hrupa in drugih okoljskih pritiskov (prav tam).

Vsako mesto, tudi Novo mesto, je sestavljeno iz dveh enot: iz grajene substance in "vmesnega" prostora, ki je nepozidan. Nepozidane oziroma odprte površine lahko nastopijo v različnih oblikah in imajo številne funkcije. Na obrobju mesta pa so zelene površine, tj. prostor, kamor se pozidava širi. Pozidava je namreč dejavnost, ki izrazito posega v prostor, ga preoblikuje po lastnih potrebah in se večinoma ne ozira na to, da je prostor organizem zase. Da bi proces pozidave omilili oziroma usmerili pozidavo na površine, ki ne bodo utrpeli velike škode, je naloga planerjev skrbno raziskati prostor in vse možnosti, ki so na voljo. Pomembno je namreč tudi, kaj o tem menijo ljudje in kakšna bo končna oblika okolja. Vse to vpliva na velike spremembe, ki zadevajo ravno tiste, ki živijo v takšnem okolju.

Zelene mestne površine so zelo občutljive, zato je potrebno upoštevati naslednje prostorske smernice (Environment in the... v Plut 2006, 45):

- naravni elementi odprtega prostora naj bodo čim večji in trajni;
- v večini primerov so primernejši posamezni večji habitati kot več manjših;
- nujno je ohranjanje in razvoj koridorjev med zelenimi območji izven mest ter zelenimi mestnimi površinami.

Javne zelene površine v Novem mestu so mestne zelene površine v javni in skupni rabi in pomembno vplivajo na potrebe uporabnikov po javnih zelenih površinah. Pomen narave za človeka in stika z njo se v mestu kaže prav v javnih zelenih površinah. Količina in urejenost zelenih površin sta odraz ekonomskega položaja mest, saj se vzdržujejo iz mestnega proračuna. Tako je tudi v Novem mestu, kjer prihaja v zadnjem času zaradi vse večje

pozidave do nasprotujočih mnenj. Pozidave in zanemarjanje zelenih površin povzročajo največjo problematiko v Novem mestu. Gre namreč za spore o tem, ali je prav, da se zelene površine pozidajo, ali ne. Pogledi ljudi na to so seveda različni. Res je, da na takšen način pridobimo več delovnih mest, stanovanj ali podobnih funkcionalnih stvari, potrebnih za uravnoteženo življenje. Če gledam na stvar iz drugega vidika pa lahko rečem, da je stvar veliko bolj zapletena in kompleksna. Na višji ravni se ljudje lahko vprašajo o smotnosti oz. dejanski uporabnosti, ki jih prinese takšna vrsta urbanizacije, torej tisto, kar ne vidimo le s prostim očesom in kar ni popolnoma očitno. Ustvarja se lahko višji pomen stvari. S takšnim načinom pozidave se namreč izgubi veliko, tj. narava in vse, kar je z njo povezano – skrb za zdravje, gibanje, prostor za sprostitev... Ko se ljudje sprehajajo po Marofu, se najbrž ne vprašajo, kako bi bilo, če tega zelenega hribčka ne bi bilo več. Predvsem pa, kaj bi potem sploh še ostalo – najbrž le še »asfaltna džungla«. Lahko razumem, zakaj do takšnih situacij sploh prihaja. Razlog je napredek, ki je nujna sestavina vsakega mesta oz. območja, še zlasti je to vidno v mestih, ki so bila nekoč izrazito ruralna, kot je bilo Novo mesto. Razlog pa je tudi v tržnih kapitalističnih odnosih, ki zdaj obvladujejo razvoj v Novem mestu, in iz tega razloga je nujno odpravljanje konfliktov pri uporabi, načrtovanju ali spreminjanju površin.

5.5 PLANIRANJE, USTVARJANJE KAPITALA IN DRUŽBENI KONFLIKTI

Mojca Šašek - Divjak (2004, 101) opredeli prostorsko planiranje kot multidisciplinaren proces, ki vključuje različne prostorske znanosti in povezuje delo strokovnjakov različnih disciplin (planerje, urbaniste, sociologe, ekonomiste, geografe itd.), in tudi širšo javnost. Sodobno reševanje problematike je po njenih besedah usmerjeno v kakovostno bivanje, vendar z upoštevanjem okoljskih vplivov, vključno z varovanjem zgodovinske, kulturne in naravne dediščine (prav tam).

Mesto (grajeno okolje) predstavlja na eni strani sklop grajenih pogojev, v katerih poteka družbeni reprodukcijski proces, na drugi pa postane mesto tudi vir konfliktov, ki lahko v določenih »mejnih situacijah« ogrozijo družbeno stabilnost, pravi Pavle Gantar (1985, 45).

Investitorji so lahko za mesto največji dar obenem pa tudi največja nevarnost. Nove investicije so nedvomno gibalno razvoja kraja, nič drugače ni v Novem mestu. Če se uspe ohraniti pametno ravnotežje med vlaganji tako na področju gospodarskih dejavnosti kot na

področju stanovanjske gradnje in se to oplemeniti z občinskimi investicijami v družbene dejavnosti, dobimo idilično podobo razvoja kraja, trdi Galonja (1999, 29). Najbrž ni župana, še pravi Galonja (prav tam), ki bi se lahko uprl investitorjem, ki ponujajo nova delovna mesta in izboljšanje podobe kraja, davščinam, ki jih pobere občina, ali komunalnemu prispevku, ki ga plačajo investitorji v proračun. Župani in urbanisti se znajdejo v precepu, ko je potrebno hitro odgovoriti na konkretno vprašanje, ki prinaša hitre zasluge. Potrdim lahko predpostavko, da je novomeško okolje spremenljivo zaradi nekaterih zunanjih dejavnikov in to je v večini primerov kapitalistično usmerjeno delovanje mest. Način kapitalistične proizvodnje žal vpliva tudi na dejstvo, da nam mediji predstavljajo spremembe v prostoru kot nekaj izrazito pozitivnega, kot nekaj, kar s seboj prinese le dobre in nič negativnih posledic.

Najbolj pogosta predpostavka je, da imajo mediji zelo močan vpliv na odnos javnosti do okolja, opozarja Alison Anderson (1997, 177). Tako je logično sklepati, da je pozitiven ali negativen odnos javnosti odvisen predvsem od »slike«, ki jo ustvarijo oziroma naredijo mediji. Nekatere študije dokazujejo, da so imeli mediji pomembno vlogo pri ustvarjanju javnega mnenja pri okoljskih vprašanjih, še poudari Andersonova (prav tam). Ob vsem naštetem postane jasno, zakaj tudi v Novem mestu župan in urbanisti delujejo v smeri, ki je za njih najbolj koristna in perspektivna, mediji pa pri vsem tem tudi naredijo svoj prispevek s pozitivnim oglaševanjem sprememb in nudenjem delovnih mest ali cenovno ugodnih stanovanj.

Kod naše kulture se tako spreminja zahvaljujoč odnosu, ki ga ima kapitalistični način proizvodnje in oglaševanja – prepričevanje, da je potrošnja oziroma skrajna pozidava zelenja nujna. V potrošni družbi je bolj ali manj nujno konstantno povpraševanje po novih stvareh. Odločajo pa ravno tisti, ki imajo tu največjo korist in zaslužek. Ljudje so žal največkrat le pasivni opazovalci. To pa še ne pomeni, da si ne ustvarjajo lastnega mnenja in da lahko na določen način vplivajo na spremembe okoli njih. Pojavi se težava, saj na eni strani ljudje potrebujejo nove gradnje, stanovanja in delovna mesta, spet po drugi izgubljajo s tem odprte, zelene in nepozidane prostore.

Razvojne vizije mest v dolenjski regiji v tej smeri še vedno niso jasno izpostavljene. Pomembni so prostorski načrti, ki vsebujejo tudi strateški del oziroma strateške usmeritve dolgoročnejšega razvoja občin. Vendar pa se pogosto dogaja, da se mesta znotraj občin izgubijo in da se razvojne vizije mest skrčijo le na načrtovanje širitve površin za pozidavo, trgovske in proizvodne dejavnosti. Kljub temu da se načrtovalci običajno zavedajo pomena

zelenih površin v mestu in skušajo upoštevati koncept zelenega sistema, se morajo pri načrtovanju pogosto uklanjati interesom politike in kapitala, kar nas znova privede do »križišča« pogledov in interpretacij. Posamezni kapital namreč želi oziroma zahteva takšno kombinacijo elementov neposrednega produkcijskega procesa – se pravi predmetov dela, sredstev dela in delovne sile – ki omogoča največje uvrednotenje kapitala (Gantar 1985, 21).

Za natančnejše razdelave koncepta in urejanja zelenih površin v mestih v planskih aktih žal ni prostora, za podrobnejše prostorske študije in akte pa običajno zmanjka denarja. Tako jasnih »zelenih« strategij naših mest običajno ni zaznati (Simič 2009, 252).

Univerzalnega modela urejanja zelenih površin, ki bi v vsakem mestu zagotavljal kakovost življenja in bil privlačen za obiskovalce, sicer ni, vendar pa izkušnje in javnomnenjske raziskave kažejo, da večji del javnosti zagovarja veliko zelenja po mestih, da si večinoma želi mestnih parkov, drevoredov in dreves na urbanih površinah. Prav tako drži, da so za turiste privlačnejša mesta, ki imajo več zelenja oziroma imajo parkovno urejene bregove rek ali obale morja (Simič 2009, 252). Naj še omenim, da je dobilo Novo mesto v tridesetih letih 19. stoletja svoje prve kstanjeve drevorede in se s tem postavilo ob bok tedanjim trendom urejanja prostora v Evropi in v svetu. Tako so drevorede zasadili pred Gorenjskimi mestnimi vrati ob današnji Rozmanovi cesti ter na Šanacah. Ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja pa so drevorede zasadili pred Grmskim gradom. Nekoliko kasneje so v Novem mestu dobili drevorede tudi na (danes spornem) Marofu, ki kar vabi kapitala željne investitorje. Prvi park je Novo mesto dobilo med obema vojnama, vendar pa ga je nesmotrna urbanistična politika pozidala, kar je na žalost prepogost pojav. Potrebno je »pametno« načrtovanje, in sicer takšno, ki bo omogočilo oblikovati jezik, s katerim je mogoče komunicirati med posameznimi strokami in sektorji, ki so udeleženi v načrtovanju, predvsem pa tako odprto in z argumenti podprto načrtovanje omogoča komunikacijo s prizadeto javnostjo, kot pravi Janez Marušič (1999, 67).

5.6 URBANIZACIJA NOVEGA MESTA – NASPROTUJOČI SI POGLEDI

Pavle Gantar (1985, 15) označuje urbanizem kot vso človekovo dejavnost, ki je v zvezi s proizvodnjem prostora. Smisel urejanja prostora pa je določati rabo površin (Pogačnik 1992, 38). Cilji sodobnega urbanističnega načrtovanja so zagotoviti maksimalno kakovost življenja

za meščane, močno in konkurenčno gospodarsko vlogo mest in zdravo okolje. O novih družbenih razmerah se lahko govori po besedah Aleša Vodopivca (1999, 6) glede na spremembe, ki so nastale po osamosvojitvi Slovenije, to je predvsem z demokratizacijo družbenega političnega življenja in zlasti s tržno ekonomijo. Oboje je namreč bistveno prispevalo k neprimerno večji dinamiki procesov v preobrazbi in razvoju današnjih odnosov v družbi in s tem tudi k nepredvidljivosti dogajanja v prostoru, še pravi Vodopivec (prav tam). Urbanizacija v mestih narašča, mesta pa pogosto označuje upad kakovosti življenja (Plut 2006, 25). Prav zaradi nenadnosti in hitrosti sprememb in dogajanj v prostoru postaja vse bolj očitno, da so pri nas veljavni mehanizmi urbanističnega urejanja in načrtovanja za današnji čas neustrezni. So preveč togi, statični in neprilagodljivi, skratka premalo fleksibilni za kakršne koli spremembe, je prepričan Vodopivec (1999, 6).

Iz sestavka Novo mesto: Popoldne javna obravnava prostorskega načrta (Lokalno aktualno 2008a) sem izpostavila naslednje zaključke:

1. Poselitev Novega mesta se oblikuje kot urbana struktura z večjo gostoto in večjimi dimenzijami objektov, kar velja predvsem za nova jedra pozidave in za območja prenove ter posebej ob mestnih vpadnicah in na območjih vozlišč.
2. V Novem mestu se zagotavljajo nove površine za stanovanjsko gradnjo različnih oblik (enodružinsko, vrstno, bloki), prednostno v obliki kompleksne, organizirane gradnje.
3. Družbene dejavnosti se načrtujejo kot nujna infrastruktura novih stanovanjskih območij (šole, vrtci, igrišča) oz. kot dopolnitev ponudbe mesta (poleg univerze s kampusom v Drgančevju se načrtuje še arheološki park z muzejem na Marofu).
4. Za potrebe športa in prostočasnih dejavnosti se razvijajo Portoval, kompleks pri Velodromu v Češči vasi in načrtovan nov kompleks severno od Univerze v Drgančevju.
5. Kmetije se postopno preseli iz območja mesta na ustrežnejše površine ali pa (npr. na Marofu) svojo dejavnost prilagodi drugim dejavnostim in omejitvam.

Načrti o spremembah okolja se nanašajo predvsem na urbanizacijo, ki postopoma spreminja podobo mesta, predvsem pa način življenja ljudi. Ljudje so nehote del tega dogajanja in procesa gledanja in osmišljanja. Postavi se vprašanje, kaj ljudje pravzaprav vidijo oziroma

kako si vse to interpretirajo. Pojem estetike je za te spremembe zelo relativen – pogledi so različni in neenotni. Primer tega najdem na eni izmed skupnih novinarskih konferenc svetniških skupin LDS, Zares, Desus in Društva Novo mesto v Občinskem svetu Mestne občine Novo mesto. Predlog novega občinskega prostorskega načrta je po mnenju svetniških skupin zelo širokopotezno posegal v okolje in premalo upošteval dolgoročne posledice teh posegov. Preko 900 hektarjev predlaganih novih zazidljivih površin se preprosto ne sklada z dokumentiranimi interesi gospodarskih subjektov v prostoru, demografskimi kazalci, razpoložljivo delovno silo, zmožnostmi financiranja komunalne in energetske infrastrukture, hitrostjo gradnje novih prometnic, stanjem na trgu ponudbe in povpraševanja stanovanj. Menijo, da so prostorski lobiji močno pritiskali pri tem in da se stroka temu ni odločno uprla. Zakonsko predpisana, strokovno utemeljena in v zgodovini že uveljavljena načela skrbnega in vzdržnega ravnanja s prostorom so v predstavljenem dokumentu povsem zapostavljena. Presenečalo jih je tudi, da padajo že dolgo varovani pasovi zelenja v mestu (npr. Srebrniče – Novo mesto, Ulica Slavka Gruma – Brod, Ragovo ...). Kar je za nekatere vir dohodka, je za nekoga uničenje življenjsko pomembnega prostora.

Predlog prostorskega načrta je nekritično širil industrijske cone, načrtoval obsežno stanovanjsko gradnjo s tem, da stare, že obstoječe infrastrukture niso načrtovali obnoviti, med tem ni omembe vredne naravne rasti prebivalstva v občini. V nove površine je po mnenju svetniških skupin smiselno posegati samo v obsegu, ki je nujen za premišljene projekte in takrat, ko zanje ni drugih, že obstoječih možnosti. Občinski prostorski plan pa ne more in ne sme biti »samopostrežba za zadovoljevanje interesov posameznikov in nepremičninskih posrednikov«, temveč mora biti odraz skrbi naše generacije za prihodnje rodove in s tem za trajnostni razvoj, ki mora biti temeljna premisa kakršnega koli poseganja v kateri koli prostor, se še strinjajo svetniške skupine.

Ustvarjanje pomena je tudi v tem primeru različno. Na eni strani so interesi ljudi, ki želijo in zagovarjajo širitve in pozidave, na drugi strani pa še vedno ljudje, ki so prepričani, da stvar uhaja nadzoru in je nesprejemljiva. Ena sama podoba tudi v tem primeru služi spektru razlag in interpretacij.

Urbana območja z mesti in drugimi naselji so po besedah Šašek - Divjakove (2004, 103) glavni nosilci razvoja, saj predstavljajo temeljni prostor gospodarskih in družbenih povezav in prepletanj. Koncentracija prebivalstva pa omogoča urbaniziran način življenja, ki ima pozitivne in negativne vplive na kvaliteto življenja (prav tam).

Rast (Novega) mesta povzroči dva tipa problemov, in sicer je potrebno najti prostor za naraščajoče prebivalstvo in izboljšati obstoječe urbano okolje, tako da se poskrbi za razpadanje, onesnaženje, prometne zastoje in slabe stanovanjske pogoje v mestu samem. Življenjski prostor za naraščajoče prebivalstvo pa lahko najdejo s ponovnim razvojem središčnega območja z večjo gostoto in z razvojem predmestnih skupnosti ali celo novih urbanih skupnosti stran od mesta.

Čeprav je v središčih mest že prišlo do ponovnega razvoja, so zemljišča v središčih in novi cestni sistemi tako dragi, da se politika izplača le, če so na voljo obsežni javni skladi. V vsakem primeru je pogosto nemogoče skrbeti za rast prebivalstva, razen s širitvijo navzven. V zadnjih štiridesetih letih so zato podpirali drug pristop. Ta pristop je zagovarjal, da mora biti del obstoječega prebivalstva, del naravnega prirastka in del nenačrtovanega priseljevanja nastanjen izven obstoječega pozidanega območja. Kljub temu, da so Novomeščani v časopisih večkrat brali slavospeve o urejenosti Novega mesta in kljub temu, da bi v to radi najbrž tudi verjeli, vedo, da bi težko našli prostore v mestu, za katere bi lahko rekli, da jim res nič ne manjka. Še nekateri tisti predeli, ki so bili nekoč ponos mesta, so danes v kritičnem stanju (npr. Breg). Novo mesto je v zadnjih desetletjih doživelo kar nekaj večjih urbanističnih napak (npr. lokacija IMV, sedanjega Revoza). In ko so bile razmere že kritične, so menili, da so kljub vsemu uspeli ohraniti vsaj reko Krko, zelene površine Portovala, Ragovega loga in Marofa ter značilno veduto mestnega jedra. Toda ljudem se postavljajo vprašanja, ali je temu res tako, predvsem pa za koliko časa, saj so apetiti vse večji in pogostejši. Interesi ustvarjanja kapitala posameznikov ali (političnih) skupin še vedno in prepogosto ter grobo posegajo v naše okolje in povzročajo (včasih) nerazumne spremembe.

6 DISKURZIVNA ANALIZA ČLANKOV (NA PRIMERU ZELENIH POVRŠIN)

Analizirala sem tri članke iz lokalnega tiska, na katerih sem želela prikazati bistvo komunikacijskih značilnosti sprememb na osnovi zelenih površin Novega mesta.

6.1 »NOVOMEŠKO OBČINO PRIJAVILI VARUHNJI ČLOVEKOVIH PRAVIC« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 1)

V članku Novomeško občino prijavi varuhinji človekovih pravic (Lokalno aktualno 2008b) lahko preberemo:

Stanovalci bloka na Kandijski cesti 39 v Novem mestu so pred dobrim tednom dni varuhinji človekovih pravic Zdenki Čebašek - Travnik zaradi kršenja njihovih pravic prijavi Mestno občino Novo mesto. Stanovalci so namreč ogorčeni nad delovanjem novomeške občine, ki ne želi prisluhniti njihovi zamisli o ureditvi otroškega igrišča v naselju. Na občino so se večkrat pritožili, na zadnji odgovor mestne oblasti čakali več kot dva meseca in bili nad njim še bolj razočarani. Zato so se po pomoč obrnili na urad varuhinje, odgovora še niso prijeli.

Članek opisuje primer kršenja pravic prebivalcev na primeru neprimerne uporabe zelene površine, ki bi jo sami radi spremenili. Ideja prebivalcev v tem primeru je, da bi uredili manjše otroško igrišče in obdržali zeleno površino znotraj naselja ter tako pridobili manjši park z vsaj štirimi klopami. Tu pa nastopi konflikt, ker občina želi omenjeni prostor prodati. V Novem mestu lahko najdem veliko število takšnih primerov, članek izpostavi le enega izmed mnogih. Pokaže se primer slabe komunikacije med občino in ogorčenimi in nezadovoljnimi prebivalci.

Naravno okolje je v naselju najbolj ogrožena kategorija mestnega prostora, ker s stališča tržnega gospodarstva ni ekonomsko opravičljiva (Hladnik 2000, 40). Če povzamem po Simonetijevi (1997, 35), so na področju prostorskega načrtovanja kratki stiki med načrtovalci, stroko, upravo, lastniki in politiko ter javnostjo pogosti. Kompleksnost strukture razlogov

zanje vodi k ugotovitvi, da je neplodno iskati en izločen in določen razlog za takšno stanje. Kot na mnogih drugih področjih življenja je tudi v prostorskem načrtovanju razvoj vedno bolj specializiranih znanj in dejavnosti prišel v nasprotje s svojimi izvornimi cilji. Usmerjena in specialna znanja in dela, ki so napovedovala vedno podrobnejšo in temeljitejšo obravnavo problemov, so namreč postala povod za odtujenost prostorskih rešitev, kar je prvi v nizu razlogov za nezadovoljive in nesprejemljive rešitve (Simoneti 1997, 36).

Če se oprem na Berlyneove (v Polič 2000, 11) primerjalne lastnosti, lahko ugotovim, da gre za popolno neskladnost pri zaznavanju okolja. Iz tega je razvidno, kakšno mnenje ima občina in kakšno prebivalci. Pri tem opazim veliko razhajanje. Največja težava nastopi, ker ni primerne vključenosti prebivalstva v odločanje. Občina očitno ignorira želje prebivalstva in spodbuja njihovo nestrpnost in nezadovoljnost z ureditvijo in odločitvami.

6.2 »NOV PRIMER IGNORANCE« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 2)

Tomaž Levičar (2003, 6) piše:

Vsekakor si želimo novih stanovanj, še toliko bolj, če ta nadomestijo neizkoriščene in neuporabne proizvodne prostore. A zahteva tega mesta in občine v takšnih primerih bi morala biti tudi, da se prostor revidira na primeren način, torej z oblikovalskim mojstrstvom, s sodobnimi koncepti, z interaktivnim odnosom do prizadetih ljudi. (...) Seveda v tem smislu, da ga smemo obravnavati kot primer, kjer se izkazuje, da lokalne skupnosti ne znajo dovolj dobro zavarovati svojih interesov, da so investitorji praviloma sposobni upravno-pravnega čarovništva, da so ljudske množice v takšnih primerih vsem odveč.

Članek govori o problematiki pozidave zelo atraktivnega in zelenega dela mesta, ki je prebivalcem v veselje in ki je iz ekološkega in zdravstvenega vidika izredno pomemben. Povezuje se tudi s poglavjem o vključenosti javnosti v procese odločanja o okolju. Avtor Tomaž Levičar s spretnostjo prikaže zmote sodobnega načrtovanja in spreminjanja okolja, ki se kaže v nezadostnem strokovnem in profesionalnem odnosu do zelenih površin in pomembnosti, ki jo le-te omogočajo ljudem. Poudarja se odnos investitorjev in interesi kapitala, ki sem jih že večkrat izpostavila. Avtor opaža simptome, ki se pojavljajo ob

pomanjkanju upoštevanja javnosti in obsoja investitorje in upravne postopke. Meni tudi, da je projekt na prvi pogled atraktiven in v smislu pozitivne rešitve, vendar pa hkrati pove, da vlada odsotnost primerne, intenzivne, dvosmerne komunikacije med investitorjem in bolj ali manj prizadetimi meščani. Pokažejo se dokaj nejasna in anemična pričakovanja občine glede reciklaže tega območja in seveda arhitekturno povsem neambiciozno, banalno zasnovan večstanovanjski blok na ne zgolj imenitni, pač pa v zavesti meščanov tudi občutljivi mestni lokaciji.

Zaradi pomanjkanja denarja, opozarja Hladnikova (2000, 41), in mehanizmov ter pritiskov investitorjev so kljub opredelitvi v planskih dokumentih in širšem javnem interesu socialno in ekološko visoko vredna območja namenjena za bodočo gradnjo. V tem članku se to nazorno pokaže. Vključevanje javnosti v strokovno delo urejanja in vzdrževanja javnih zelenih površin je sicer ena od možnosti za večje zadovoljstvo uporabnikov s podobo in ponudbo teh površin. Zadovoljstva prebivalcev pa ni mogoče izmeriti. Raziskovalci se znajdejo na delikatnem področju ugotavljanja potreb, kot pravi Simonetijeva (1997, 53). Večina prebivalcev, vsaj pri nas, se sooča z ustvarjenimi in danimi pogoji bivanja, ki so zasnovani na predstavi o povprečnem človeku in njegovih potrebah (Makarovič v Simoneti 1997, 53). Vključevanje prebivalcev v načrtovanje in urejanje javnih zelenih površin je velika priložnost za uspešne prostorske rešitve, kot poudari Simonetijeva (1997, 55), vendar pa nastane problem, ker primanjkuje, opirajoč se na članek, dvosmerne oziroma primerne komunikacije. Pravzaprav lahko rečem, da gre že kar za ignoranco, zato ni presenetljivo, da vse te pozidave puščajo za sabo veliko število nezadovoljnih prebivalcev Novega mesta.

6.3 »MESTNA DREVESA – MESTNA SRAMOTA« (ODLOMEK IZ ČLANKA ŠT. 3)

Mitja Simič (2003, 7) razmišlja:

Kako torej izboljšati stanje? V osemdesetih letih je bil sprejet odlok o javnem zelenju v Novem mestu, ki pa je že tako zastarel, da ga nihče več resno ne jemlje, pa čeprav ni bil nikoli uradno preklican. Torej nujno potrebujemo nov sodoben pravni akt, ki bi urejal področje javnih zelenih površin in dreves, pa tudi tistih privatnih površin in dreves, ki bistveno zaznamujejo mestni prostor. Pripravljen bi moral biti v sodelovanju z vsemi strokami, ki na tem področju delujejo. Jasno bi moral predvideti pristojnosti, ukrepe in

sankcije. Da pa bi bil takšen dokument res operativno uspešen, bi morali priti do strategije in vizije urejanja mestnega zelenja, ki je trenutno nimamo.

Članek Mitje Simiča govori o neprimernosti pravnih in upravnih postopkov pri urejanju zelenih površin. Izpostavi pomanjkanje nujno potrebnih pravnih aktov glede zelenih površin in njihovega spreminjanja in vzdrževanja. Meni, da je potrebno sodelovanje vseh strok. Avtor je prepričan, da je za problematiko zelenega okolja kriva predvsem izvzetost prave vizije prebivalstva.

Glede zelenja v Novem mestu je vsekakor veliko nedorečenega in neurejenega. Naspluh je o viziji rešitev in prihodnosti v Društvu Novo mesto veliko govora, menijo, da je nejasnost vizije izvor večine težav in neizkoriščenih možnosti okoljskih vprašanj. Problem pa je tudi v dokumentih, ki so po besedah Simiča zastareli. Stanje v prostorskih dokumentih, ki določajo obseg in vsebino grajenega odprtega prostora je zastarelo in togo, tudi po besedah Hladnikove (2000, 41). Tako se ne more prilagajati novim znanjem, potrebam in strukturam.

V prostorskih dokumentih se pojavlja področje varstva in rabe naravnih virov, področje športa in rekreacije, o zelenem sistemu pa se ne zasledi ničesar (prav tam). Hladnikova (2000, 42) predlaga, da se začne v nastajajoče prostorske dokumente skozi načela, cilje in smernice ter prostorske zasnove uveljavljati odgovoren odnos do naravnih vrednost prostora.

Težava je torej večplastna – pomanjkanje vizije ljudi in tudi neprimerni prostorski akti. Sklepam, da nastane največ konfliktov ravno iz teh razlogov. Velik problem pa predstavlja tudi neprepoznavnost zelenih površin, nujno bi bilo tudi dviganje zavesti ljudi o tej problematiki. Delavnice o okoljskih vprašanjih se sicer odvijajo, vendar je povpraševanje premajhno, da bi bilo dovolj učinkovito. Zdi se, da po eni strani ljudje nikakor ne sprejmejo, kar jim občina predlaga, po drugi strani pa se z določeno problematiko premalo ukvarjajo. Napaka je tako tudi na strani javnosti, saj bi bila lahko participacija veliko večja in s tem bi se našla tudi boljša rešitev.

Največji problem pa vidim v brezskrbnosti ljudi, ko gre za preventivne rešitve. Zdi se, da se z zelenjem in vprašanji v zvezi s tem ukvarjajo le, ko je stvar že na vrhuncu oziroma, ko je ni več mogoče popraviti ali spremeniti. Nujno bi bilo dvigovanje moralnih in etičnih načel glede pomembnosti okolja, še preden je za to prepozno.

6.4 UGOTOVITVE NA PODLAGI ANALIZIRANIH ČLANKOV

Članki izpostavijo problematiko neupoštevanja želja javnosti, izvzetost ljudi iz okoljskih vprašanj, pomanjkanje zavesti o zelenju ter zmote in prevare investitorjev in upravnih postopkov. Zelo resen problem in grožnja za prihodnost je neefektivna komunikacija med vsemi sodelujočimi, predvsem tistimi, ki v tem okolju živijo. V olajšavo pa tudi ni dejstvo, ki ga izpostavi Mitja Simič, in sicer da glede zelenja v mestu še ni bilo primerne in nujnega pravnega dokumenta, ki bi določal, kje in kako so potrebne ureditve, gradnje in spremembe.

Menim, da za organizirane delavnice, ki so v korist vsem tem tegobam, ve bolj malo ljudi in se iztečejo v bolj mirnem in neodmevnem ozračju. Dodajam tudi, da je oglaševanje in privabljanje ljudi k tem dejavnostim premalokrat in preslabo organizirano. Ljudje se glede pozidav obremenjujejo in so večinoma nezadovoljni z odločitvami, ki so jim ponujene. Spet po drugi strani so premalo informirani in organizirani, da bi procese pozidav lahko spreminjali. Ugotavljam, da krivda ni v celoti na strani občin in urbanistov oziroma politike pozidav, temveč tudi na strani javnosti. Simič v svojih delih večkrat poudari, da je potrebna ozaveščenost ljudi in s tem se popolnoma strinjam, enostavno ni dovolj le pritoževanje in očitanje.

To še ne pomeni, da je javnost bolj kriva kot vlagatelji. Pozidave in politika le-teh so velikokrat nesprejemljive za širšo javnost v Novem mestu. Zdi se, da so velikokrat opuščene estetske, zdravstvene in ekološke vrednote in načela. V tem smislu je takšna politika napačna in zgrešena. Logično je, da obstajajo konflikti med uporabniki in izdelovalci, vendar je hkrati precej nenavadno, da obstaja takšen nepremostljiv prepad med obema.

Sama bi predlagala več dvosmerne komunikacije, pri čemer pa si ne domišljam, da je to vedno mogoče. Sem le prepričana, da so stvari lažje rešljive z več informiranja, organiziranja, predvsem pa komuniciranja. Javnost bi imela na takšen način več možnosti, če bi bila dovolj dobro obveščena že ob sprejemanju prostorskih planov, to velja predvsem za objekte javnega pomena (Demšar 2004, 204).

7 PRIHODNOST – VIZIJA NOVEGA MESTA

7.1 UNIVERZITETNI KAMPUS V GOZDU OB NOVEM MESTU; KONSTRUKTIVNA REŠITEV MED ODNOSOM NARAVNO – URBANO?

Ob koncu leta 2005 je bil javno predstavljen projekt avtorjev Vojteha Ravnikarja, Matjaža Bolčine, Roberta Potokarja, Sabine Colnar, Uroša Rustje, Roka Jereba in Gregorja Kosma (krajinska arhitektura) Univerzitetni kampus Novo mesto. Gre za študijo nove univerze v Novem mestu, ki je sicer predvidena tudi v vladni resoluciji o razvojnih projektih v naslednjih šestnajstih letih.

Projekt vsekakor izgleda zelo všečno, s svojo umeščenostjo v naravo in izoliranostjo od naseljenih območij pa dobiva ameriški pridih univerzitetnih kampusov. Glede na svojo velikost in trenutne težnje vlade k podpori zasebnim visokošolskim zavodom pa je lahko javnost upravičeno pesimistična o njegovi realizaciji.

Aleksander S. Ostan (2008c, 233) je prepričan, da je urbanističen natečaj za univerzitetno naselje (»kampus«) Drgančevje pri Novem mestu ponudil eno od redkih priložnosti pri nas, ko se lahko lotijo celovite zasnove avtonomnega naselja v naravnem kontekstu (čeprav so na območju gozda posamezne kasarniške barake in poti). Zato je bila naloga tudi poseben izziv in hkrati preizkus, kako transformirati urbane vzorce poselitve in jih prilagoditi specifični topografiji in atmosferi gozda. V tem primeru lahko opazim, da se s kompromisi oziroma dobrimi idejami lahko doseže pameten in preudarjen končni cilj. Ugotavljam, da v Novem mestu velikokrat izbirajo najlažje poti, ki pustijo posledice v obliki nezadovoljstva in dvomov. Pri tem projektu pa se mi zdi zanimivo, da se poskuša združiti urbano z naravnimi danostmi in da jim to zaenkrat tudi dokaj dobro uspeva.

Resen izziv snovanja rešitve je bil, kako v tako velikem naselju in naravnem okolju ohraniti merilo prostora, ki je človeku tako blizu. Naselje bi moralo biti prepoznavno in unikatno, s sebi lastno, nezamenljivo identiteto, ki izhaja iz prostora in časa, v katerem nastaja (Ostan 2008c, 234). V sklopu aktivnosti ob sprejemanju urbanistične zasnove Novega mesta je bila leta 1996 organizirana urbanistična delavnica za oblikovanje vzhodnega dela Novega mesta. V okvirjih predlaganega urbanizma naj bi se udeleženci delavnice ukvarjali predvsem z arhitekturno urbanističnim načrtovanjem oziroma kar z arhitekturnim oblikovanjem bodočega univerzitetnega prostora. Mislim, da je to spodbuden primer vključenosti javnosti v proces

odločanja in odličen način, da je javnost seznanjena, kaj se obeta in tudi, da ima besedo, kaj si želi. V duhu razmišljanj o kakovostnem doprinosu krajinskega načrtovanja so bili cilji krajinsko arhitekturne skupine sledeči (Gazvoda 1999, 39):

1. Iz vidika naravne ohranjenosti ovrednotiti krajinsko pester vzhodni del Novega mesta.
2. Preveriti ustreznost predlagane urbanistične zasnove.
3. Preko krajinsko-ekoloških načel predlagati konkretne oblikovalske prijeme v prihodnosti.

Urbanistična zasnova Novega mesta je vstopala v proces kot model privlačnosti prostora za mestne dejavnosti, ne da bi bile predlagane rešitve kakor koli preverjane. Kot najbolj ohranjene so se izkazale gozdne površine na strmih pobočjih nad reko Krko, daleč od naselij, pravi Davorin Gazvoda (1999, 39). Očitno pa tudi te ne bodo ostale nedotaknjene, saj že imamo težavo glede pozidav atraktivnih brežin reke Krke pa tudi drugje, kar poudarja tudi Tomaž Levičar (2003, 6). Ideja združene narave in urbanega okolja se sicer zdi zanimiva, po drugi strani pa težko izvedljiva. Vsekakor bo njena identiteta nezamenljiva in unikatna, se pa že pojavljajo dvomi o realizaciji. Rezultati ankete¹ z naslovom »Ali podpirate projekta Univerza v Novem mestu in Univerzitetni kampus« so pokazali nasprotujoča mnenja. Znova se potrdi moja hipoteza o nezmožnosti popolnoma usklajenega mnenja, ki zadeva prostorske odločitve. Prepričana sem, da je najboljša odločitev tista, ki vključuje sodelovanje javnosti in njihovo strinjanje oziroma vsaj vpletenost ljudi v odločitve, kjer lahko jasno in glasno izrazijo svoje mnenje. Dodaten pogoj, ki je morda premalokrat izpostavljen, pa je tudi dovolj dobra informiranost javnosti oziroma njihova seznanjenost s problematiko, le na takšen način lahko s sodelovanjem doprinesejo k racionalni in razsodni odločitvi.

7.2 MESTNI PARK »JULIJA«

V Novem mestu se obeta težko pričakovani mestni park. Lokacija parka naj bi bila med zabaviščno trgovskim središčem Tuš, športno-rekreacijskim parkom Portoval in reko Krko. S

---

¹ Anketa je bila izvedena na spletni strani www.park.si leta 2010 in nakazuje slabo odzivnost ljudi, predvsem pa razhajanje mnenj.

tem projektom se največ ukvarja Društvo Julija², ki je za realizacijo mestnega parka imenovalo projektno skupino, v kateri so tudi predstavniki Mestne občine Novo mesto, Zavoda RS za varstvo narave, Zavoda za varstvo kulturne dediščine, Kmetijske šole Grm, Gozdnega gospodarstva in Krajevne skupnosti Drska. Za izdelavo idejne rešitve parka je društvo izpeljalo zbiranje ponudb in na podlagi prejetih sprejelo ponudbo podjetja Acer d.o.o. Novo mesto, ki izdelavo projekta tudi delno donira.

V lokalnem časopisu Novi medij (2010, 17) lahko preberemo intervju z arhitektko Jelko Hudoklin, vodjo projektov pri podjetju za prostorsko načrtovanje Acer. Hudoklinova v intervjuju poudari, da Novemu mestu manjka pravi park. V tem kontekstu nadaljuje, da je to prava škoda in velik primanjkljaj za novomeško prebivalstvo. Sama je bila povabljenka k izdelovanju idejne zasnove za mestni park Julija in to so v podjetju Acer sprejeli z navdušenjem in odobravanjem, predstavljalo pa jim je tudi velik izziv. Na takšen način bo namreč po njenih besedah vzpostavljena nova kakovost urejenih parkovnih površin in večja kakovost bivanja v Novem mestu (prav tam).

Pri podjetju so želeli zasnovati park kot prepoznavno in funkcionalno javno mestno zeleno površino, ki naj bi bila namenjena širokemu spektru uporabnikov, njena izvedba pa bi zahtevala zmerne investicijske stroške in bo mogoča v več fazah. Hudoklinova še poudari, da so posebno pozornost namenjali rešitvam, ki zahtevajo razmeroma enostavno vzdrževanje (prav tam).

Park je torej načrtovan kot večnamenska javna parkovna površina, ki bo poleg klasičnega parkovnega namena omogočala organizacijo srečanj, manjših prireditev, razstav na prostem ter drugih programov. Predvidena pa je tudi ureditev večnamenske osrednje zelenice, večje ploščadi za počivanje, srečevanja, organizacijo razstav in manjše prireditve, počivališč, paviljona in večjega vodnega motiva ter novih dostopov v park. Ob srednji poti, ki bo park navezala na vse okoliške poti in objekte, sta načrtovani še javna razsvetljava in druga urbana oprema. Predvideno je simbolno obeležje poimenovanja parka po Juliji Primic, na bregu Krke pa je načrtovana tudi nova čolnarna. V bližini podzemnih garaž je predvidena zasaditev večjega števila parkovnih dreves, preostale zasaditve pa so načrtovane predvsem kot cvetoči nasadi naravnega videza po travnatih površinah.

---

² Pobudnik in nosilec ureditve prvega mestnega parka v letu 2010 v Novem mestu, ki je poimenovan po znani meščanki Juliji Primic, in ga izvaja v dogovoru in sodelovanju z Mestno občino Novo mesto.

Iz intervjuja lahko razberem in ugotovim, da gre za projekt, ki bi ustrezal potrebam prebivalcev. Očitno so želeli upoštevati mnenje javnosti in zasnovati park, ki bi dvignil raven kvalitete življenja ljudi. Menim in se pridružujem mnenju Hudoklinove, da je končno prišlo do funkcionalno zastavljenega načrta, ki upošteva želje in potrebe novomeških prebivalcev.

7.3 OBMOČJE TOVARNE REVOZ IN INTERES MESTA

Površino Novega mesta med drugim zavzema tudi tovarna Revoz. To veliko in pomembno novomeško podjetje ima delikatno lego, saj leži neposredno v bližini bivališč in zelenih površin mesta. Leta 1997 je začelo Društvo Novo mesto dialog s tovarno Revoz za izdelavo sprehajalne poti ob potoku Težka voda, ki je bila takrat na odseku med Šmihelom in Regrčo vasjo zagrajena s tovarniško ograjo in nedostopna. Nekaj let kasneje je dialog obrodil sadove in pot je bila speljana od gradu Grm pa do Regrče vasi. Sedaj pa so nastopile nove težave in spremembe.

Namen odloka o spremembah in dopolnitvah lokacijskega načrta Revoz je ponuditi boljše investicijske možnosti. Kot v večini prejšnjih primerov tudi pri tem ne manjka težav in konfliktov, zadeva pa se tudi tokrat najbolj zaplete pri investicijah in ustvarjanju dobička.

V zvezi z načrtom je na Odboru za okolje in prostor ter na občinskem svetu Tomaž Levičar podal tudi nekaj pripomb, ki se ozirajo v stični prostor med območjem tovarne in njeno stanovanjsko soseščino oziroma na površine znotraj kompleksa, kjer je predvidena javna raba, recimo prostor ob potoku Težka voda, ob gradu Grm, ob Belokranjski cesti. Levičar (2010) omenja naslednje sklope problematik in opozarja, kje in kako vidi rešitev v prihodnosti:

- Pešpot ob Težki vodi:

Problem je ta, da je peščena pešpot v zadnjih letih slabo vzdrževana, enkrat ali dvakrat letno pa jo poškoduje tudi močnejše deževje, predvsem pa poplave, ko se potok razlije v okolico. Pot je slabo uporabna v zimskem času oziroma ko je območje zasneženo, saj je nihče ne čisti, ter v večernem oziroma nočnem času, ker je brez razsvetljave. Levičar predlaga, da se poda možnost za tlakovanje poti, kakršno bo terjalo nižji nivo vzdrževanja ter se lahko zoperstavilo moči vodnega toka potoka, da se zagotovi možnost osvetlitve poti. Predlaga tudi odstranitev

ograje na nivoju ob potoku, kar zahteva tudi v predvidenem načrtu.

- Igrišče:

Na območju Revoza, pod Regrčo vasjo, sta urejena otroško igrišče ter travnato nogometno igrišče. Načrt ju ne upošteva in ne nudi možnosti razvoja igralnih površin. Levičar predlaga, da načrt zariše območje za rekreacijske površine, prizna tudi obstoječe že urejene, predvsem pa zagotovi tudi možnosti za njihov razvoj v smislu, da bi lahko obstoječemu otroškemu in nogometnemu igrišču dodali še igrišče za košarko, odbojko na mivki, balinišče, morda »bmx poligon« in podobno. Predvideti je treba tudi zasaditev zelenja ob igralnih površinah. Vse to bi omogočilo pestrost zelenih površin – kot bi jih prebivalci potrebovali.

- Bregovi potoka:

Prostor ob potoku je nasipan z materialom, ki je bil pridobljen ob izkopih ob gradnji tovarniških hal v preteklosti. Pojavljajo se težave pri prestopanju potoka iz korita, Levičar zato predlaga, da se predvidi odstranitev ostankov nasipanega materiala na bregovih potoka.

8 INTERVJU: MITJA SIMIČ – KRAJINAR, NOVINAR IN PREDSEDNIK DRUŠTVA NOVO MESTO

V intervjuju s krajinarjem in predsednikom Društva Novo mesto Mitjem Simičem sem poskušala zajeti vse aspekte svoje naloge – od razmer zelenih površin, zavesti in vključevanja ljudi, pomena okolja, do vizije in prihodnosti Novega mesta. Gospoda Simiča sem izbrala, ker je za odgovore na to temo najbolj primeren, redno se namreč udeležuje konferenc, sodeluje pri oblikovanju podobe Novega mesta, kot predsednik Društva Novo mesto pa je aktiven pri vsakem vprašanju, ki zadeva kakršne koli načrte, spremembe, dogovore in končna dejanja procesov o načrtovanju novomeškega okolja. Redno objavlja tudi svoje članke, predvsem v lokalnih časopisih, kot je Park, kjer se ukvarja z dvigovanjem zavesti ljudi na to temo in opozarja, kje so potrebne spremembe in popravki delovanja občine in ostalih pristojnih organov.

Moj namen je bil predvsem ta, da iz vidika nekoga, ki se s tematiko moje naloge ukvarja vsak dan in iz več različnih perspektiv, predstavim in prikažem odgovore na že v uvodu postavljeno raziskovalno vprašanje o zelenih površinah Novega mesta.

1. Kakšne se Vam zdijo trenutne razmere glede zelenih površin v Novem mestu?

Stanje mestnih zelenih površin, tako kot stanje drugih javnih mestnih površin, odraža stanje duha in vrednostni sistem nekega mesta. Trenutno se v Novem mestu ne posveča ustrezne pozornosti podobi in urejenosti mestnega javnega prostora, kar še posebej velja za zelene površine, ki pogosto dajejo vtis zanemarjenosti. Poleg tega pa Novo mesto še vedno ostaja mesto brez mestnega parka. Dejstvo je tudi, da ima veliko prebivalcev mesta še vedno podeželske korenine in se v prostem času raje odpravi v vinograd kot v mesto.

2. Kako pomembno se Vam zdi vključevanje javnosti v procese odločanja o okolju?

Vključevanje javnosti v odločanje o prostorski in okoljski problematiki je v razviti družbi nujen civilizacijski standard. Končno je javnost tista, ki bo v največji meri doživljala posledice takšnih odločitev. Dolžnost nosilcev oblasti je, da javnost ustrezno vključi v sistem odločanja.

3. Ustvarjanje mnenja pri ljudeh je različno. Kako bi Vi opredelili ustvarjanje mnenja pri Novomeščanih glede pozidav in zanemarjanja pomembnosti zelenih površin?

Za ustvarjanje mnenja o teh zadevah najprej potrebujemo določeno stopnjo »mestne zavesti«, ki se lahko izrazi tudi skozi angažirano javnost oz. civilno iniciativo. Če tega zavedanja ni, se kritično mnenje pri ljudeh ne bo ustvarilo. Vloga organizirane civilne iniciative je tudi v tem, da motivira senzibilnost širše javnosti do te tematike.

4. Kje in kako se Vam zdi, da je najbolj vidno, da Novo mesto postaja novo mesto, drugačno mesto, gledano iz vidika pozidav in izginjanja zelenih površin?

Novo mesto je doživelo svoje bistvene spremembe v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni, ko je po številu prebivalcev zraslo za štirikrat, potem pa te spremembe niso bile več tako velike, vse do pojava izgradnje velikih nakupovalnih centrov v predmestjih. Mesto je živ organizem in spremembe so nujne. Problem torej ni v spremembah samih, ampak v kakovosti teh sprememb. Pozidava sama po sebi ni nekaj negativnega, če se ob tem gradi kakovostna arhitektura hkrati in izgrajuje kakovosten sistem mestnih zelenih površin ter zagotavlja pogoje za zdravo življenje. Največje spremembe podobe prostora pa se obetajo v Mačkovcu (ob trasi avtoceste), na Cikavi, v Bršljinu in v Žabji vasi. O njihovi kakovosti je težko soditi vnaprej.

5. V Novem mestu se nam obeta pozidava zelenih površin v namen gradnje kampusa po ameriškem vzoru. Menite, da je to dobra ideja in zakaj?

Idejo načeloma podpiram. Seveda ne zaradi pozidave same, ampak zato, ker menim, da se s pravilno zasnovano gradnjo da tudi zelene površine vključiti v sam koncept kampusa. Ne gre torej zgolj za količino zelenih površin, ampak predvsem za njihovo kakovost in uporabnost – tudi iz vidika mesta in meščanov (rekreacija, sprehodi, doživetja). Priložnost kampus vidim v izoblikovanju novega jedra kakovosti – kakovostna arhitektura, kakovosten odprt prostor, kakovostne vsebine, kakovostno znanje. Takšno jedro bi moralo delovati kot magnet, ki privlači znanje iz širše regije med Ljubljano in Zagrebom. Sčasoma pa bi seveda moralo priti tudi do interakcije z mestnim jedrom, v katerega bi se prenašale tiste kakovosti, ki vanj sodijo.

6. Kako bi Vi rešili problem pomanjkanja dobro urejenih zelenih površin v Novem mestu v namen sprostitve, rekreacije ipd.?

Izvolil bi župana, ki razume mesto in zna živeti z njim in ki bi okoli sebe znal zbrati ekipo sposobnih sodelavcev. Ustanovil bi institucijo »mestnega arhitekta«, ki bi strokovno in politično neodvisno bdela nad kakovostjo mestnega odprtega prostora oz. izoblikovala ustrezne mehanizme za njegovo kakovostno nadgradnjo. Ta institucija pa bi morala znati sodelovati tako s strokovno in drugo zainteresirano javnostjo kot tudi z nosilci kapitala. Vsekakor je treba v ta namen izkoristiti vse naravne in kulturne potencialne (Krka s pritoki, lega na polotoku, Marof z arheološko vsebino (arheološki park), Šance, Ragov log in Portoval, zelene površine ob gradovih Kamen in Neuhov in Grm, primestni gozdovi itd.) ter vse skupaj povezati v t. i. zeleni sistem. Možnosti je res veliko, če jih znaš opaziti!

7. Kako bi opredelili odnos med občino in njenimi interesi na eni strani in prebivalci Novega mesta na drugi?

Občina bi morala v prvi vrsti zagovarjati interes občanov oz. prebivalcev. Če temu ni tako, je nekaj hudo narobe.

8. Za zaključek še vprašanje o prihodnosti Novega mesta – kaj menite, da bo prihodnost prinesla površinam Novega mesta, ali se bo po Vašem mnenju kdaj konstruktivno uredil odnos med kapitalistično naravnanimi investitorji ter sprostitve in zelenja željnimi prebivalci?

Razvoj Novega mesta v zdravo in prebivalcem prijazno mesto je eksistenčna nujnost, ki daje mestu smisel obstoja (sicer to ni mesto v pravem pomenu besede, ampak zgolj »aglomeracija večje gostote prebivalstva«). Izvora težav ne vidim v kapitalistično naravnanih investitorjih (to se od njih po definiciji tudi pričakuje), ampak predvsem v dejstvu, da organi oblasti v mestu nimajo jasno izoblikovane vizije trajnostnega razvoja in zaradi tega tudi ne znajo uporabljati ustreznih mehanizmov strateškega usmerjanja prostorskega razvoja. Novi Občinski prostorski načrt pomeni korak v pravo smer, pomembno pa je, kako ga bomo znali izvajati. Izgradnja t. i. kulture bivanja je proces, ki zahteva zavedanje, znanje in trajen dialog.

9 VIZUALNI PRIKAZ NOVOMEŠKIH (ZELENIH) POVRŠIN

Za vizualni prikaz sem izbrala nekaj najbolj odmevnih in potencialno zazidljivih površin v Novem mestu. Predvsem so to površine, ki povzročajo največje dileme in spore in najlepše prikazujejo komunikacijske značilnosti novomeških zelenih površin. Vizualni prikaz bo omogočil lažjo predstavljalnost napisanega v nalogi, k slikam pa sem dodala tudi natančnejši opis.

Slika 9.1: Portoval

Vir: Simič (2007).

Slika (Simič 2007) je narejena v letu 2010 in prikazuje zeleno površino Portoval, ki leži v neposredni bližini gozda, hkrati tudi centra mesta. Portoval je športno-rekreacijski del Novega mesta, kjer se načrtovalci še največ ukvarjajo z estetsko predvsem pa funkcionalno uporabo zelenih površin. Ravno zaradi svoje lokacije je za prebivalce izrednega pomena. Predstavlja edini pravi zeleni košček mesta, kjer si lahko ljudje privoščijo sprostitev in rekreacijo. Takšen način ureditve, v smislu športa in rekreacije, pa se snuje tudi v Drgančevju ter ob Češči vasi. Žal tudi ta zeleni del mesta ni varen pred snovalci pozidav in poslovnih zgradb, o tem se večkrat govori v lokalnem časopisju. V preteklosti so bili načrti za Portoval in njegovo

neposredno okolico zasnovani v sklopu trgovsko-zabavišnega centra, športnega objekta in rekreacijskega objekta. V športnem sklopu naj bi zasnovali tudi stadion, obetala se je tudi izgradnja bazena. Do sedaj je ta površina še vedno predvsem rekreacijska in na srečo uporabnikov nepozidana. Šport je v novomeško okolje prinesel kar nekaj veselja in ponosa, predvsem pa je marsikomu prinesel več zdravja.

Slika 9.2: Marof

Vir: Simič (2007).

Na fotografiji (Simič 2007) je zelen hribček sredi mesta, Marof. Od središča mesta je oddaljen približno sto metrov, leži torej v njegovi neposredni bližini. Ta hribček je nekaj posebnega, saj prebivalcem Novega mesta s svojo neokrnjenostjo in posebno lokacijo nad mestom ustvarja posebno vzdušje in simbolno vrednost. Skoraj v celoti nepozidani Marof (p)ostaja pravi magnet za potencialne investitorje in načrtovanja željne projektante, ki želijo z intenzivno pozidavo »osmisliti« ta mestni prostor, kar povzroča izredne konflikte in neodobravanja javnosti. Marof je zavarovan kot arheološko najdišče in zelena površina mesta, kar pa ne moti sodobnih snovalcev pozidave. Večkrat je bila predlagana intenzivna pozidava tega griča, čemur pa se tako prebivalci kot tudi člani društva Novo mesto z Mitjem Simičem na čelu, vztrajno upirajo. Očitno se zavest ljudi in vključevanje javnosti v to težavo izplača,

saj so dosegli, da trenutno ostaja Marof zelena oaza sredi mesta, zavarovana iz arheološkega vidika.

Slika 9.3: Vrtovi pod Kapiteljsko cerkvijo

Vir: Simič (2007).

Na sliki (Simič 2007) je prikazana zelena površina mesta, ki se nahaja na vrtovih pod Kapiteljsko cerkvijo za nizom poslovnih stavb na Prešernovem trgu, kjer se v zadnjem času snuje intenzivna pozidava. Ta del je za razliko od prejšnjih dveh lokacij precej neokrnjen in odmaknjen in zato tudi nima takšne pomembne vrednosti za prebivalce kot prvi dve lokaciji. Žal to pomeni, da so ljudje za takšne problematike veliko manj dovzetni, saj se jih ne dotika tako osebno in neposredno. Pri bolj izpostavljenih lokacijah, kot sta Portoval in Marof, se kaže, da so ljudje bolj dovzetni in ranljivi, ko gre za spremembe in pozidave, kar je ohranjanju zelenja v prid. Takšne, malo bolj skrite in malo manj pomembne lokacije, ki so še v zadostni meri neizkoriščene in s tem malo manj prepoznavne, pa lahko postanejo težava šele, ko je zadeva že nerešljiva oziroma ko je površina že pozidana. Mitja Simič je večkrat poudaril, da je nujna večja vključenost javnosti, seveda s predpogojem obveščenosti.

Slika 9.4: Načrtovani park »Julija«

Vir: Društvo Julija (2010).

Na sliki (Društvo Julija 2010) je prikazana zelenica na Portovalu pod Tušem, kjer naj bi prihodnje leto začel nastajati park, idejne rešitve zanj pa izdeluje novomeška družba Acer. Park se bo izvajal v več fazah, saj si želijo projekt izpeljati z donatorskimi sredstvi. Vsaka od faz bo predstavljala zaključeno celoto. Park bo namenjen vsem generacijam, saj bo urejen kot večnamenska javna površina. V njem bodo mogoče manjše prireditve, urejen bo razstavni prostor, paviljon, vodnjak in skulptura Primičeve Julije. Sodelovanje z novomeško občino naj bi bilo po besedah Društva do sedaj korektno, župan pa seznanjen z vsemi dejavnostmi. Od občine naj ne bi pričakovali denarja, ampak strokovno pomoč pri izdelavi projektne dokumentacije in sami izvedbi. Ker gre za javno površino, si v Društvu želijo, da bi po dokončanju parka občina prevzela skrb zanj.

10 ZAKLJUČEK

Novo mesto postaja novo mesto, zlasti v zadnjem času pogostih sprememb in realizacij projektov. Ob tem dejstvu se sproža veliko število reakcij in odzivov javnosti, ki želijo tako ali drugače izraziti svoje mnenje, odobravanje ali skepticizem glede začrtanih ali že realiziranih sprememb površin. Zelene površine so izredno pomemben del mesta, ker omogočajo ravnovesje, ki je nujno potrebno, da ljudje znotraj njega živijo uravnoteženo in zadovoljivo življenje. Najbolj odmevne so površine Portoval, Marof, Vrtovi pod Kapiteljsko cerkvijo pa tudi načrtovani park Julija. Vsa ta področja dokazujejo, kako zelo se mesto spreminja in da se prebuja želja po sodobni ureditvi javnih zelenih površin. Zanimiva je tema o načrtovanem kampusu, saj je to za mesto nekaj novega, drugačnega, predvsem pa perspektivnega. Menim, da gre za izredno pomemben načrt, ki bo Novemu mestu omogočil veliko večjo prepoznavnost in omogočil ravnovesje med urbanim in naravnim, ki ga je sicer težko doseči. To mu daje poseben pečat in prepričana sem, da bo dal ta projekt nov pomen besedni zvezi »narava v mestu«.

Moje raziskovanje je temeljilo na analizi delikatnih področij pozidav, zelenja in vse bolj urbanega mesta, spremembah namembnosti površin in različnih pogledih na to problematiko. Ugotovila sem, da težave največkrat nastopijo zaradi neprimerne komunikacije in premalo sodelovanja med stroko in javnostjo. Logično je, da načrtovalci pa tudi ostali akterji željni zaslužka največkrat želijo, da projekti minejo v čim manj odmevnem ozračju, zato je toliko boljše za njih, če se javnost ne vključuje v te procese. Po besedah Simiča pa je razvoj Novega mesta v zdravo in prebivalcem prijazno mesto eksistenčna nujnost, ki daje mestu smisel obstoja. S tem se popolnoma strinjam, smisel vsakega mesta vidim prav v tem, da daje prebivalcem tisto, kar potrebujejo – dobro počutje in vir zdravja.

Menim, da je ozaveščenost glede pomembnosti zelenih površin razmeroma majhna, krivdo lahko, po ugotovitvah sodeč, pripisujemo izvzetosti javnosti iz večine projektov, ki spreminjajo podobo Novega mesta. Krivdo lahko iščemo tudi v ljudeh samih, saj so velikokrat premalo samoiniciativni. Organizirane delavnice, na katerih se ukvarjajo ravno s to problematiko, potekajo v minimalni udeležbi, tudi ko za njih ljudje vedo. Nujna bi torej bila večja ozaveščenost ljudi.

Glede na moje ugotovitve je vključenost javnosti v procese demokratičnega odločanja o tematiki zelenih površin nujna in neizogibna. Samo na takšen način se lahko razmere v

Novem mestu urejajo na konstruktiven način. Demokratično odločanje javnosti o prostorskem planiranju in ostalih okoljskih vprašanjih je po besedah Mitje Simiča nujen civilizacijski standard. S to temo pa naredi dober sklep in ugotovitev tudi Janez Marušič (1999, 67), ki trdi, da je za dobro komunikacijo med stroko in javnostjo nujno potrebno izpolniti nekaj bistvenih pogojev, in sicer načrtovanje, ki jasno opredeli merila, pokaže na hierarhično razvrščanje vrednosti v prostoru in s tem omogoča oblikovanje prioritete med dejavnostmi ter omogoča oblikovanje alternativnih rešitev s spremenjenimi prioriteta. Pomembni dejavniki, ki jih je pri vključevanju javnosti še potrebno upoštevati, so soglasje, spoštovanje in zaupanje. Če so izpolnjeni vsi ti pogoji, je veliko večja možnost »pametnih« zelenih ureditev v mestu, ki nudijo zadovoljstvo prebivalcem in dobro investicijo vlagateljem. Seveda pa mora biti način takšnega sodelovanja jasno določen – oblika, kraji in termini – le natančno določeno sodelovanje in vnaprej pripravljeno je tisto, ki omogoča kolikor toliko uspešno doseganje ciljev.

Ustvarjanje pomena oziroma usklajevanje stališč je delikatno področje, tu se ljudje najbolj razhajajo in tu nastopi razlog za največ konfliktov. Po mojih dognanjih sodeč je priložnosti za takšno usklajevanje dovolj, če so le za to zainteresirane obe strani, tako javnost kot tudi stroka. Seveda se lahko zgodi, da je javnost tudi nekoliko apatična in distancirana, vendar pa le do točke, ko se jih težava neposredno ne dotakne. Takrat javnost postane dovzetna, velikokrat je težava v tem, da šele takrat, ko so posledice sprememb okolja že nepopravljive oziroma dokončne. Še posebno so pri teh spremembah izpostavljeni posamezniki, ki se jih spremembe dotikajo v smislu, da se počutijo ogrožene, takrat velikokrat nastane skupinska akcija, ker menijo, da bodo tako bolj učinkoviti in uspešni. Velik problem vidim v tem, da ima javnost precej nizko ozaveščenost glede narave v mestu in njene ureditve. Tudi Simič je prepričan, da je potrebna »mestna zavest«, ki se lahko po njegovih besedah izrazi tudi skozi angažirano javnost oziroma civilno iniciativo. To je pogoj, ki ga tudi jaz vidim kot bistvenega za ustvarjanje kritičnega mnenja pri ljudeh, ki posledično omogoča boljšo vključenost ljudi in pa motivira občutljivost širše javnosti do tematike zelenih površin.

Raziskovanje me je pripeljalo tudi do organiziranih delavnic, pri katerih ljudje lahko spoznavajo področja okoljskih ureditev, delo stroke, predvsem pa je njihov namen v aktivni in kreativni udeležbi, kjer si posamezniki nabirajo izkušnje. Mislim, da je takšno sodelovanje zelo primerno in da bi jih bilo lahko več. Za boljšo vključenost v takšne delavnice je potrebna boljša obveščena javnosti, saj zanje ve malo ljudi. Ni pa to edina oblika, kjer se javnost lahko spozna z delom stroke glede okolja. Sodelovanja bi bila lahko pogostejša, tudi s (po

mojem mnenju) pogostejšimi javnomnenjskimi anketami, referendumi in javnimi predstavitvami projektov. Prišla sem do zaključka, da bi se v tej smeri lahko naredilo veliko več s sodobnimi pristopi, ki bi vključevali različne dogodke, medije in podobno. V delavnicah vidim odlično priložnost za jasno izoblikovana stališča in mnenja. To pa posledično omogoča dobre rešitve v korist javnosti, ki je tolikokrat nezadovoljna in prizadeta oziroma ogrožena.

V Novem mestu je težava tudi v tem, da so se do sedaj preveč ukvarjali, kaj ne pozidati in kaj zavarovati, premalo pa so se ukvarjali z inovacijami in načrti, kje in kako bi zgradili parke, igrišča in podobno. Ugotavljam, da so sedaj veliko bolj napredni in dovezetni za takšne projekte. Velika težava je tudi v pomanjkljivosti aktov in dokumentov, ki predvidevajo gradnjo. V Novem mestu se velikokrat sprožijo afere, pri katerih več nihče ne ve, kdo je odgovoren za kaj in kaj se pravzaprav sploh dogaja. Malo mesto in interne povezave naredijo svoje in v teh primerih je javnost iz dogajanja popolnoma izvzeta. Velikokrat se zgodba, kot zaključí tudi Marko Demšar (2004, 206), o nezakoniti postavitvi na določenem zemljišču kar konča tam, kjer občini to ustreza. Po mojem raziskovanju je v Novem mestu takšnih zgodb kar veliko, na srečo pa za to obstajajo tudi inšpekcijske službe, ki se s tem spopadajo. Prepričana sem, da bi poleg delovanja inšpekcije tudi z boljším sodelovanjem javnosti to težavo (vsaj delno) lahko odpravili. Potrebno je upoštevati, da je področje prostorskega planiranja zaradi hitrih sprememb čedalje bolj kompleksno. Zato je potrebno imeti dobro organizacijo. Odnos med načrtovalci, nosilci planiranja, investitorji in lokalno politiko je neizogibno zahteven in prevečkrat zelo kompliciran. Simič pa v intervjuju zaključuje svojo misel in pravi, da bi morala občina v prvi vrsti zagovarjati dobrobit svojih prebivalcev, predlaga pa tudi izvolitev župana, ki bi mesto razumel in z njim tudi živel.

Na pomen urbanističnih sprememb v Novem mestu se lahko gleda iz več različnih perspektiv. Žal se (še vedno) na tem področju razhajajo mnenja, razdeljena na stroko in prebivalce. Prišla sem do zaključka, da bo »kratek stik« po vsej verjetnosti vedno vsaj malo prisoten. Nemogoče je, da bi se mnenja in želje stroke in prebivalcev vedno popolnoma uskladila. Vendar pa sem v svoji nalogi ugotovila in želela pokazati, da vedno obstaja kompromis in konstruktivna rešitev problematike narave v mestu. Če bo v tej smeri delovala tudi občina, načrtovalci in boljša ozaveščenost in kvaliteta znanja meščanov, bi bil uspeh v veliko večji meri zagotovljen. Razvoj gre namreč v smeri, ko tudi uprava ne bo več zmogla velikanskih potreb po urejenih zelenih površinah v mestu. Zato se prav na tem področju, bolj kot kjer koli drugje, kažejo velike potrebe po sodelovanju, prostovoljnem vključevanju prebivalcev in decentralizaciji odgovornosti (Play Opportunities for Children v Simoneti 1997, 15).

Zaključek naloge končujem z mislijo, da bi se moralo vsako mesto kvalitetno razvijati in vsako mesto bi moralo graditi na korektnosti in dobrobiti prebivalcev mesta. Za zdravo in dobro razvito mesto je potrebna posebna skrb in osveščenost tako prebivalstva kot tudi občine in regionalne politike. Zelene površine so in bodo bistven del naših življenj in prav bi bilo, da se jim pripisuje dovolj velik pomen, zlasti v času, ko te površine masovno izginjajo zaradi vse večjega onesnaženja okolja in mnogih negativnih, hitrih in nerazumnih sprememb, ki jih prinaša današnji čas. Vsak lahko začne v tej smeri delovati sam pri sebi, s tem bo največ naredil v širšem, globalnem smislu.

11 LITERATURA

- Anderson, Alison. 1997. *Media, culture and the environment*. London, Bristol (Pennsylvania): UCL Press.
- Demšar, Marko. 2004. Delovanje občin na področju prostorskega planiranja in komunalnega gospodarstva. V *Prostorske znanosti za 21. Stoletje*, ur. Anton Prosen, 203–209. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Društvo Julija. 2010. *Mestni park »Julija«*. Dostopno prek: http://www.drustvojulija.si/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=56 (23. marec 2010).
- Galonja, Saša. 1999. Občinski urbanist – v krogu ali sendviču. V *Seminar Urbanistično načrtovanje za nove družbene razmere*, 29–32. Ljubljana: Društvo arhitektov.
- Gantar, Pavle. 1985. *Urbanizem, družbeni konflikti, planiranje*. Ljubljana: Krt: knjižnica revolucionarne teorije.
- Gazvoda, Davorin. 1999. Krajinsko načrtovanje – nepogrešljivi del sodobnega urbanizma. V *Seminar Urbanistično načrtovanje za nove družbene razmere*, 37–42. Ljubljana: Društvo arhitektov.
- Hladnik, Jelena. 2000. Narava v mestu kot element prostorskega plana. V *Narava v mestu: med načrtovanjem in spontanim*, ur. Darja Matjašec, Polona Marinček in Maja Simoneti, 9–14. Ljubljana: Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.
- Keuc, Albin. 2010. *Izobraževalni modul o sodelovanju javnosti pri strateški presoji (osnutek)*. Dostopno prek: <http://www.archive.rec.org/REC/programs/.../PPManual-SEA-Slovene.pdf> (14. april 2010).
- Kos, Drago. 2003. Postmoderno prostorsko planiranje. *Teorija in praksa* 40 (4): 647–657.
- Kučan, Ana. 2000. Zeleni sistem – zamisel in praksa. V *Narava v mestu: med načrtovanjem in spontanim*, ur. Darja Matjašec, Polona Marinček in Maja Simoneti, 9–14. Ljubljana: Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.

- Levičar, Tomaž. 2003. Nov primer ignorance. *Park*, (6. junij).
- --- 2010. *Novo mesto in svet*. Dostopno prek: <http://tomazlevicar.blogspot.com/> (1. maj 2010).
- Lokalno aktualno. 2008a. *Novo mesto: Popoldne javna obravnava prostorskega načrta*. Dostopno prek: <http://www.lokalno.si/si/aktualno/arhiv/?id=6865&l=2008&m=4> (20. maj 2010).
- --- 2008b. *Novomeško občino prijavili varuhinji človekovih pravic*. Dostopno prek: <http://www.lokalno.si/si/aktualno/ljudje/?id=12509> (2. februar 2010).
- Marušič, Janez. 1999. Vloga analiz (prostora) v prostorskem (krajinskem) planiranju. V *Seminar Urbanistično načrtovanje za nove družbene razmer, 61–68*. Ljubljana: Društvo arhitektov.
- Mestna občina Novo mesto. 2002. *Odlok o urejanju zelenih površin*. Dostopno prek: <http://www.novomesto.si/si/obcina/akti/?v=498> (15. april 2010).
- Miklič, Joža, ur. 2010. *Novo mesto – možnosti in priložnosti*. Novo mesto: Društvo Novo mesto.
- Murn, Ana. 2009. Načrtovanje, spremljanje in vrednotenje razvoja in razvojnih politik. V *Razvojni izzivi Slovenije*, ur. Janez Nared in Drago Perko, 13–21. Ljubljana: Založba ZRC.
- Musek, Janek. 1994. *Psihologija. Človek in družbeno okolje*. Ljubljana: Educy.
- *Novi medij*. 2010. Mestni park »Julija«, (februar).
- Ostan, Aleksander S. 2008a. Branje prostora z roba. V *Sporočila prostora*, ur. Andrej Pleterski in Mateja Belak, 53–57. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU.
- --- 2008b. Črnomelj. V *Sporočila prostora*, ur. Andrej Pleterski in Mateja Belak, 189–217. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU.
- --- 2008c. Novo v urbanem, urbano v naravnem. V *Sporočila prostora*, ur. Andrej Pleterski in Mateja Belak, 229–236. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU.

- Pogačnik, Andrej. 2000. *Urejanje prostora za tretje tisočletje*. Ljubljana: Študentska založba.
- --- 2005. *Urbanistično planiranje*. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- --- 2006. *Kako izdelamo prostorske načrte*. Maribor: Obzorja.
- Plut, Dušan. 2006. *Mesta in sonaravni razvoj: geografske razsežnosti in dileme urbanega sonaravnega razvoja*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Polič, Marko. 2000. Izkušnja narave v mestu. V *Narava v mestu: med načrtovanjem in spontanim*, ur. Darja Matjašec, Polona Marinček in Maja Simoneti, 9–14. Ljubljana: Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.
- Ravbar, Marjan. 2009. En prostor – en načrt (priložnost za učinkovitejše regionalno načrtovanje). V *Razvojni izzivi Slovenije*, ur. Janez Nared in Drago Perko, 111–116. Ljubljana: Založba ZRC.
- Rožič, Janko. 2008. Teorija. V *Sporočila prostora*, ur. Andrej Pleterski in Mateja Belak, 9–17. Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Simič, Mitja. 2003. Mestna drevesa – mestna sramota: novomeške urbanistične zablode. *Park*, (6. junij).
- --- 2007. *Težnje po novih pozidavah v Novem mestu: Nič ni več sveto!* Dostopno prek: <http://www.park.si/2007/11/teznje-po-novih-pozidavah-v-novem-mestu-nic-ni-vec-sveto/> (10. februar 2010).
- --- 2009. Ozelenimo naša mesta! *Rast* 20 (2): 250–254.
- Simoneti, Maja. 1997. *Mestne zelene površine: med ljubiteljstvom in stroko*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- --- 2009. *Soodločanje o urejanju prostora*. Dostopno prek: <http://www.ipop.si/dokumenti/090123.pdf> (15. marec 2010).
- Sturken, Marta in Lisa Cartwright. 2001. *Practices of looking. An introduction to visual culture*. Oxford, New York: Oxford University Press.

- Šašek - Divjak, Mojca. 1995. *Vpliv okolja na oblikovanje mest in naselij*. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- --- 2004. Razvoj regionalnega mesta. V *Prostorske znanosti za 21. stoletje*, ur. Anton Prosen, 101–115. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.
- Šuklje Erjavec, Ina. 2000. Narava v mestu ali mesto v naravi – med odnosom in načrtovanjem. V *Narava v mestu: med načrtovanjem in spontanim*, ur. Darja Matjašec, Polona Marinček in Maja Simoneti, 9–14. Ljubljana: Društvo krajinskih arhitektov Slovenije.
- Vahtar, Marta. 2002. *Načrtovalske igre: tehnike in metode vključevanja javnosti v procese odločanja, ki zadevajo okolje in njegov razvoj*. Domžale: ICRO.
- Vodopivec, Aleš. 1999. Kdo danes še lahko verjame v uspešnost urbanističnega načrtovanja? V *Seminar Urbanistično načrtovanje za nove družbene razmere*, 6–8. Ljubljana: Društvo arhitektov.
- Wikipedia. 2010. *Novo mesto*. Dostopno prek: http://sl.wikipedia.org/wiki/Novo_mesto (10. januar 2010).